

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
MASALLARIN ÖĞRENCİ EĞİTİMİNE KATKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEMİL SÖZALAN

PROF. DR. RABİA GÖKCEN KAYABAŞI

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
MASALLARIN ÖĞRENCİ EĞİTİMİNE KATKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEMİL SÖZALAN

DANIŞMAN: PROF. DR. RABİA GÖKCEN KAYABAŞI

JÜRİ ÜYESİ: PROF. DR. BETÜL KERAY DİNÇEL

JÜRİ ÜYESİ: PROF. DR. MURAT ATEŞ

AKSARAY 2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Cemil

Soyadı : SÖZALAN

Bölümü : Türkçe

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ MASALLARIN
ÖĞRENCİ EĞİTİMİNE KATKILARI

İngilizce Adı: THE CONTRIBUTION OF FAIRY TALES IN MIDDLE SCHOOL
TURKISH TEXTBOOKS TO STUDENT EDUCATION

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Cemil SÖZALAN

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Cemil SÖZALAN tarafından hazırlanan “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkıları” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: (Prof. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI) ((Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: ((Prof. Dr. Betül KERAY DİNÇEL) (Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: (Prof. Dr. Murat ATEŞ) ((Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Necmettin Erbakan Üniversitesi).....	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 15/04/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Bu tez çalışmasının her aşamasında bana rehberlik eden, akademik gelişimime büyük katkılar sağlayan, değerli bilgi ve deneyimleriyle yolumu aydınlatan danışmanım Prof. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI'na en derin şükranlarımı sunarım. Kendisi, akademik bakış açımı geliştirmemde ve araştırma sürecimi daha bilinçli bir şekilde yönetmemde büyük bir rol oynamıştır. Tez sürecinde sabrıyla, yönlendirmeleriyle ve kıymetli eleştirileriyle bana ışık tutmuş, bilimsel araştırmaya olan tutkumun pekişmesini sağlamıştır. Kendisinden aldığım akademik ve insani değerler, hayatımın her alanında bana rehber olmaya devam edecektir.

Eğitim hayatım boyunca bana her zaman destek olan, sevgisi, fedakârlığı ve emeğiyle beni bugünlere getiren annem Hayriye SÖZALAN'a sonsuz minnettarım.

Bu süreçte bana sabır, anlayış ve sevgisiyle güç veren, her an yanımda olup moral kaynağım olan eşim Şilan SÖZALAN'a gönülden teşekkür ederim.

Ayrıca, bu akademik yolculukta bana katkıda bulunan tüm hocalarıma, bilgi ve deneyimlerini paylaşan akademisyenlere, desteğini esirgemeyen dostlarıma ve emeği geçen herkese en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu çalışmada, 2023-2024 eğitim öğretim yılında devlet okullarında ortaokul düzeyinde okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinleri incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, bu masalların öğrencilerin akademik ve dil becerilerine katkılarını değerlendirmektir. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmış ve öğretmen görüşlerine de başvurulmuştur. Araştırma kapsamında beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam altı masal metni ele alınmıştır. İncelenen metinler içerik, dil ve anlatım özellikleri, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerine etkisi ve değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, mevcut ders kitaplarında yer alan masal sayısının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bazı masalların öğrencilerin yaş ve bilişsel gelişim seviyelerine tam olarak uygun olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin görüşlerine göre, masal metinlerinin okuma, anlama ve anlatım becerilerini desteklediği, ancak metinlerin seçiminde daha dikkatli olunması gerektiği belirtilmiştir. Araştırma bulguları, masalların öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirme, eleştirel düşünme becerilerini artırma ve kültürel değerleri aktarma açısından önemli olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, ders kitaplarında masal sayısının artırılması, içeriklerin daha pedagojik ve nitelikli hâle getirilmesi, öğrenci seviyesine uygun etkinliklerin eklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Eğitim, Masal, Türkçe, Ders Kitabı, Öğrenci Gelişimi

Bilim Kodu : 11101

Sayfa Adedi : 97

Yazar : Cemil SÖZALAN

Danışman : Prof. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI

ABSTRACT

In this study, the fairy tale texts included in the Turkish textbooks taught at the secondary school level in public schools in the 2023-2024 academic year were analysed. The main purpose of the study is to evaluate the contribution of these fairy tales to students' academic and language skills. Document analysis method was used in the study and teacher opinions were also consulted. Within the scope of the research, a total of six fairy tale texts in fifth, sixth, seventh and eighth grade Turkish textbooks were analysed. The analysed texts were evaluated in terms of content, language and expression features, effects on students' comprehension and expression skills and values education. According to the findings, it was determined that the number of fairy tales in the existing textbooks is insufficient. In addition, it was observed that some of the fairy tales were not fully appropriate for the age and cognitive development levels of the students. According to the teachers' opinions, fairy tale texts support reading, comprehension and expression skills, but the selection of texts should be more careful. Research findings show that fairy tales are important in terms of developing students' vocabulary, increasing their critical thinking skills and transferring cultural values. As a result, it is recommended to increase the number of fairy tales in textbooks, to make the content more pedagogical and qualified, and to add activities suitable for student level.

Keywords : Education, Fairy Tale, Turkish, Textbook
Science Code : 11101
Number Of Pages : 96
Author : Cemil Sözalan
Supervisor : Professor Doctor Rabia Gökçen KAYABAŞI

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
RESİMLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Önemi.....	1
1.2. Problem Durumu.....	2
1.3. Amaçlar ve Alt Amaçlar	4
1.4. Sınırlılıklar	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Masal	6
2.1.1. Masalın Tanımı.....	6
2.1.2. Masalların Bölümleri.....	9
2.1.3. Masalların Sınıflandırılması	9
2.1.4. Masalların Kaynakları	14
2.1.5. Masalın Özellikleri	15

2.1.6. Masalların Eğitimdeki Yeri	18
2.1.7. Çocuk Masallarında Aranılan Nitelikler	21
2.2. Milli Eğitimin Genel Amaçları	22
2.3. Türkçe Dersinin Amaçları.....	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	24
YÖNTEM.....	24
3.1. Araştırma Modeli	24
3.2. İnceleme Nesnesi	25
3.3. Veri Toplama Amacı	28
3.4. Veri Analizi.....	28
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	30
BULGULAR.....	30
4.1. 2023-2024 Eğitim- Öğretim Yılı 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Masal Metinlerinin İncelenmesi	30
4.1.1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Masallar	31
4.1.1.1.Küçük Çam Ağacı İsimli Metin	31
4.1.2. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Yer Alan Kitaptaki Masal Metinleri	35
4.1.2.1.İbiş İle Memiş İsimli Metin.....	35
4.1.2.2. Sucu Ve Çatlak Testi İsimli Metin.....	40
4.1.3. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Yer Alan Masal Metni.....	40
4.1.3.1 Aksakallı Bilge ve Kağan İsimli Metin.....	40
4.1.4. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Kullanılan Masal Metni.....	40
4.1.4.1. Akıllı Evlat İsimli Metin	41
4.1.5. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Kullanılan Masal Metni	45
4.1.5.1. Tuzağa Düşen Ceylan İsimli Metin	45
4.1.6. Ortaokul Kademesindeki Türkçe Kitaplarında Bulunan Diğer Masal Çalışmaları	47

4.2. Öğretmen Anketine Dayalı Bulgular	49
4.2.1. Türkçe Öğretmenlerinin Masal Türü Hakkında Bilgisine Dair Bulgular	49
4.2.2. Öğrencilerin Masal Türü Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olup Olmadığına Dair Bulgular	50
4.2.3. Ders Dışı Kaynaklardan Yararlanılmasına İlişkin Bulgular	51
4.2.4. Türkçe Ders Kitaplarının Öğrencilerinin Seviyelerine uygun olup olmadığına Dair Bulgular	51
4.2.5. Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrencilerin Anlama Becerilerine Etkisi	52
4.2.6. Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrencilerin Anlatma Becerilerine Etkisi	52
4.2.7. Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrencilerin Sözcük Dağarcığına Katkısına ilişkin Bulgular	54
SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	53
KAYNAKÇA	57
EKLER.....	63
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	96

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Öğretmenlerin Eğitim Durumları	27
Grafik 2. Öğretmenlerin Yaş Grupları.....	28
Grafik 3. Cinsiyet Dağılımı.....	28
Grafik 4. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri	29
Grafik 5. Öğretmenlerin Masal Türü Hakkındaki Yeterlilikleri.....	50
Grafik 6. Öğrencilerin Masal Türü Hakkındaki Yeterlilikleri.....	51
Grafik 7. Ders Dışı Kaynaklardan Yararlanma Durumu.....	52
Grafik 8. Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Seviyesine Uygunluğu.....	53
Grafik 9. Ders Kitabındaki Masalların Öğrencilerin Anlama Becerilerine Etkisi	54
Grafik 10. Ders Kitabındaki Masalların Öğrencilerin Anlatma Becerilerine Etkisi	54
Grafik 11. Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrencilerin Sözcük Dağarcığına Katkısına İlişkin Bulgular.....	81

Resimler Listesi

Resim 1: Masalların Sınıflandırılması	23
Resim 2: Masalların Sınıflandırılması	24
Resim 3: Milli Eğitimin Genel Amaçları	35
Resim 4: Türkçe Öğretim Programının Özel Amaçları.....	36
Resim 5: 6. Sınıf Türkçe Dk, Anka Yayınları: İbiş İle Memiş İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Soruları	51
Resim 6: 6. Sınıf Türkçe Dk, Anka Yayınları: İbiş İle Memiş İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Soruları	52
Resim 7: 6. Sınıf Türkçe Dk, Anka Yayınları: İbiş ile Memiş İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Soruları.	53
Resim 8: 6. Sınıf Türkçe Dk, Anka Yayınları: Sucu ve Çatlak Testi İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları	58
Resim 9: 7. Sınıf Dk, Meb Yayınları: Akıllı Evlat İsimli Metnin Hazırlık Soruları	65
Resim 10: 7. Sınıf Dk, Meb Yayınları: Akıllı Evlat İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları	66
Resim 11: 7. Sınıf Dk, Meb Yayınları: Akıllı Evlat İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları	67
Resim 12: 8. Sınıf Dk, Ferman Yayınları: Tuzağa Düşen Ceylan İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları	72
Resim 13: 8. Sınıf Dk, Ferman Yayınları: Tuzağa Düşen Ceylan İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları	73
Resim 14: 6. Sınıf Türkçe Dk, Anka Yayınları: Okuduğunu Anlama Çalışmaları	74
Resim 15: 6. Sınıf Türkçe Dk, Anka Yayınları: Okuduğunu Anlama Çalışmaları	75
Resim 16: 8. Sınıf Türkçe Dk, Ferman Yayınları: Okuduğunu Anlama Soruları.....	75

KISALTMALAR

DK	: Ders Kitabı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖP	: Türkçe Öğretim Planı

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Halk edebiyatının en önemli kısmını sözlü anlatım türleri oluşturmaktadır. Bu türler halkın ortak yaşayışını, hafızasını ve deneyimlerini yansıtan ürünlerdir. “Halk edebiyatı ne gibi şeylerdir. İlkın masallar, fıkralar, efsaneler, menkıbeler, üstureler; ikinci olarak, atasözleri, bilmeceler; üçüncü olarak, maniler, koşmalar, destanlar, ilahiler, dördüncü olarak; Dede Korkut Kitabı, Aşık Kerem, Şah İsmail, Köroğlu gibi hikayelerle ceng-nameler, beşinci olarak; Yunus Emre, Kaygusuz, Karacaoğlu, Dertli gibi tekke ve saz şairleri, altıncı olarak; Karagöz ve Nasrettin Hoca gibi canlı edebiyatlar.” (Ateş, 2005, s. 107)

Tarihsel süreç içerisinde söz yazıdan önce gelmektedir. Bu yüzden de sözlü edebiyat ürünleri yazılı edebiyat ürünlerinden önce ortaya çıkmıştır. Masal, türkü, bilmece, destan gibi sözlü edebiyat ürünleri önemli işlevler üstlenerek duygu ve düşünceleri aktarmada birer araç olmuşturlardır.

Bunlar içinde masallar; olaylarının olağanüstü olması, kahramanlarının iyi-kötü gibi iki kutupta olması, vermek istediğı mesajları okuyucuya örtülü olarak ve içselleştirtmek suretiyle vermesi, dil ve anlatımının sade ve anlaşılır düzeyde olması gibi sebeplerle halk arasında haklı bir saygınlık kazanmayı başarmıştır.

1.1. Araştırmanın Önemi

Eğitim sistemlerinde kullanılan ders kitapları, öğrencilerin dil gelişimi, bilişsel becerileri ve kültürel değerleri edinmelerinde önemli bir role sahiptir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri arasında masallar, hem edebi hem de pedagojik işlevleri bakımından dikkat çekmektedir. Masallar, öğrencilerin okuma, anlama, anlatma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirirken, aynı zamanda kültürel değerlerin aktarımında da önemli bir araç olarak görölmektedir. Ancak, masalların

ders kitaplarındaki yerinin ve niteliğinin eğitim sistemine ne ölçüde katkı sağladığı, bu tür metinlerin etkin kullanımına dair çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Bu noktada, ilkököl kademesinde yapılan bazı çalışmalar, ders kitaplarında yer alan masal metinlerinin öğrenci gelişimi açısından önemine vurgu yapmış ancak ortaokul seviyesinde benzer kapsamlı araştırmaların yeterli olmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle Arıcı'nın " *İlköğretim Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkıları*" (2009) başlıklı çalışması, ilkököl düzeyindeki masal metinlerinin öğrencilere sağladığı kazanımları ele almış ancak ortaokul kademesi için kapsamlı bir değerlendirme sunmamıştır. Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyleri, okuma alışkanlıkları ve eleştirel düşünme becerileri göz önüne alındığında, bu yaş grubuna yönelik masal metinlerinin işlevselliğinin araştırılması önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan masalların nitelik ve nicelik açısından değerlendirilmesini sağlayarak, öğrencilerin dil becerileri ve eleştirel düşünme süreçlerine katkılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda elde edilen bulguların ders kitabı yazarları, eğitimciler ve müfredat geliştiricileri için rehber niteliğinde olması beklenmektedir. Ayrıca masalların pedagojik açıdan daha etkin kullanımı konusunda öneriler sunarak öğretim programlarına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, ders kitaplarında kullanılan masalların öğrenci eğitime olan katkılarını ortaya koyarak, bu tür metinlerin daha etkili ve bilinçli bir şekilde kullanılması için bilimsel bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonuçları, Türkçe eğitimi alanında yapılan diğer araştırmalara da katkı sağlayarak, gelecekteki çalışmalar için bir referans niteliğinde olacaktır.

1.2. Problem Durumu

Ortaokul kademesinde okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan masalların öğrencilerin eğitime katkısı, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Masallar, yalnızca edebi bir tür olmaktan öte; çocukların dil gelişimini, değerler eğitimi ve eleştirel düşünme becerilerinin oluşumunu destekleyen pedagojik araçlar olarak görülmektedir. Bu nedenle, bu tür metinlerin ders kitaplarındaki temsili, niteliği ve öğrenciler üzerindeki etkisi, üzerinde

dikkatle durulması gereken bir meseledir. Ancak, mevcut ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan masalların gerek nitelik gerekse nicelik açısından yeterliliği belirsizdir. Bazı masal metinlerinin öğrencilerin gelişim özelliklerine ve bilişsel ve duyuşsal düzeylerine tam anlamıyla hitap etmediği, dil açısından yeterli zenginliğe sahip olmadığı ya da dersin hedef kazanımlarıyla bütünleşmediği yönünde gözlemler mevcuttur.

Bu bağlamda, masalların nitelik ve nicelik açısından yeterliliği ve dersin amaçlarına hizmet etme düzeyi tam olarak bilinmemektedir. Bu çalışmada Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan masalların öğrencilerin dil becerilerine, değerler eğitime ve bilişsel gelişimlerine nasıl ve ne düzeyde katkı sağladığı değerlendirilecektir. Bu soruya yanıt aranırken, öğretmenlerin görüşlerinden faydalanmak suretiyle masalların işlevselliği, eğitimsel değeri ve kitaplarda yer alma biçiminin bütüncül bir şekilde ortaya konması hedeflenmiştir.

Bu çalışmaya duyulan ihtiyaç, masalların eğitim sistemindeki rolüne dair ortaokul düzeyinde yapılmış sınırlı sayıda araştırmanın bulunmasından kaynaklanmaktadır. İlkokul kademesine yönelik çeşitli çalışmalar mevcutken, ortaokul çağındaki öğrencilerin gelişimsel özellikleri dikkate alınarak yapılmış kapsamlı analizlerin sayısı yetersizdir. Oysaki bu yaş grubundaki bireyler, soyut düşünme yetilerini geliştirmekte, dilsel yapıların daha karmaşık formlarını anlamakta ve toplumsal değerleri daha bilinçli şekilde içselleştirmektedir. Dolayısıyla, bu dönemde karşılaştıkları metinlerin, bu gelişim düzeylerine uygun içerik ve formda olması büyük önem arz etmektedir.

Bu araştırma, eğitim materyallerinde yer alan masalların pedagojik işlevlerini değerlendirerek, dil öğretiminde kullanılan edebi türlerin seçimine ışık tutmaktadır. Elde edilen bulgular, öğretmen görüşlerine dayalı olarak masalların öğrencilerin anlama, anlatma, sözcük dağarcığı ve eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini ortaya koymaktadır. Böylece, masalların sadece eğlenceli içerikler değil, aynı zamanda dil edinimi ve değerler eğitimi açısından etkili araçlar olduğunu göstermektedir.

Araştırma, hem ders kitabı yazarlarına hem de müfredat geliştiricilere yönelik somut öneriler sunarak, Türkçe eğitimi alanında içerik geliştirme süreçlerine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, masalların eğitimsel değeri üzerine yapılan bu analiz, Türkçe öğretiliyle ilgili bilimsel literatüre de yeni bir perspektif kazandıracaktır.

1.3. Amaç ve Alt Amaçlar

Masallar, bireyin zihinsel, duyuşsal ve dilsel gelişimine çok boyutlu katkılar sunan, toplumsal belleğin sözlü kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı önemli anlatı formlarındandır. Özellikle çocuk edebiyatının temel yapı taşlarından biri olarak değerlendirilen bu anlatılar, sahip oldukları eğitici ve öğretici nitelikler ile eğitsel metinler arasında ayrıcalıklı bir konumda yer almaktadır. Bu nedenle, masalların eğitim sistemindeki konumunun ve işlevselliğinin pedagojik temeller çerçevesinde incelenmesi, alana önemli katkılar sağlayacak niteliktedir.

Ortaokul düzeyindeki öğrenciler, bilişsel becerilerinin gelişme sürecine girdiği, dilsel yapıların daha karmaşık örneklerini kavrayabildiği ve toplumsal değerlerle daha bilinçli şekilde tanıştığı bir gelişim dönemindedir. Bu bağlamda, ders kitaplarında yer alan metin türlerinin niteliği, öğrenci gelişimini destekleyici bir içerik ve anlatım düzeyinde olması açısından özel bir önem arz etmektedir. Masalların bu yaş grubuna hitap eden içeriklerle yapılandırılması, yalnızca öğrencilerin dil becerilerine değil, aynı zamanda değerler eğitimi, yaratıcı düşünme ve kültürel aktarım süreçlerine de olumlu katkılar sunmaktadır. Nitekim, Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan masal metinlerinin yapısal özellikleri, anlatım biçimleri ve sunuluş şekli, eğitimsel amaçlarla ne derece örtüştüğü bağlamında değerlendirilmesi gereken önemli bir alandır. Özellikle öğretmen görüşleri çerçevesinde yapılacak değerlendirmeler, bu metinlerin eğitimsel etkinliğine dair kapsamlı bir perspektif sunarak, içerik geliştirme süreçlerine bilimsel bir zemin hazırlayacaktır.

Bu bilgiler ışığında çalışmanın ana amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki masalların öğrenci eğitimine katkıları olarak belirlenmiştir. Çalışmanın alt amaçları belirlenirken iki aşamalı olarak düşünülmüştür.

Birinci aşamada ders kitaplarında yer alan masal metinlerinin incelenmesi ile ilgili alt amaçlar;

1. 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinleri niteliksel ve niceliksel olarak ne durumdadır?
2. 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinleri niteliksel ve niceliksel olarak ne durumdadır?

3. 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinleri niteliksel ve niceliksel olarak ne durumdadır?

4. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinleri niteliksel ve niceliksel olarak ne durumdadır?

İkinci aşamada ders kitaplarındaki masal metinlerinin öğrencilere katkıları ile ilgili öğretmen görüşlerini yansıtan alt amaçlar:

1. Türkçe öğretmenlerinin masal türü hakkındaki yeterliliği ne düzeydedir?
2. Öğrencilerin masal türü hakkındaki yeterliliği ne düzeydedir?
3. Türkçe öğretmenleri masal türüne dair ders dışı materyallerden yararlanmakta mıdır?
4. Türkçe ders kitaplarında bulunan masallar öğrencilerin seviyesine uygun mudur?
5. Türkçe ders kitaplarındaki masalların öğrencilerin anlama becerilerine katkısı ne orandadır?
6. Türkçe ders kitaplarındaki masalların öğrencilerin anlatma becerilerine katkısı ne orandadır?
7. Türkçe ders kitaplarındaki masalların öğrencilerin sözcük dağarcığına katkısı ne orandadır?

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma aşağıdaki sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmüştür:

- Araştırma yalnızca devlet okullarında okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan masalarla sınırlıdır.
- Çalışma, öğretmen görüşlerine dayalı bir değerlendirme içermekte olup öğrencilerin bireysel algıları kapsam dışı bırakılmıştır.
- Araştırma 2023-2024 eğitim-öğretim yılı verileriyle sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Masal

2.1.1. Masalın Tanımı

Masal kavramı farklı dönemlerde ve dillerde farklı tanımlanmıştır. “Masal’a ad olarak verdiğimiz kelime Habeşçe ‘mesl’, Arâmice maslâ ve İbranicedeki ‘mâsâl’den’ Araplara mesel, mâsal şekli ile mukayese ve karşılaştırma manasıyla geçtikten sonra Türkçeye mâl olmuştur.” (Elçin, 2004, s. 368)

Yavuz (2018, s. 21) Cengiz Ketene’nin (1990) “Masal Divan-ı Lügat-ı Türk’te ‘ödgünç’ diye geçer. Çağatay Türkleri masala ‘tumtak’, Kerkük Türkleri ‘Masal’, Azeriler ‘nağıl’, Teleüt Türkleri ‘çerçok’, Kırgızlar ‘esteg’, Şoz Türkleri ‘libak’, Balkan Türkleri ‘masal’, Yarkent ve Kaçkar Türkleri de ‘çöçek’ derler.” şeklinde ifade ettiğini belirtir.

Birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve tanımlanmış olan masalın tanımı sözlüklerde ve ansiklopedilerde de yer almıştır. Masalla ilgili verilen tanımlar şu şekildedir:

“Ferit Devellioğlu’nun Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik lugat’ında ‘mesel’ maddesi şöyledir: “Terbiye ve ahlaka faydalı, yararlı olan hikâye” (Devellioğlu, 1990’dan (akt.) Sakaoğlu, 2002).

TDK Türkçe Sözlük’te masala dair ikisi gerçek ikisi mecaz anlam olmak üzere dört tanım yer almaktadır: “Masal: 1. Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikaye. 2. Öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser. 3.mec. Boş ve yalan söz. 4.mec. Değersiz, önemsiz şey” (TDK, 2022)

Pertev Naili Boratav masalları tanımlarken olağandışı olduğunu ve hedef kitlesini inandırma gayesi taşımadığını ifade eder. Boratav masalı: “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük

inanırlardan ve trelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçeklerle ilgisiz ve anlattıklarında inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” şeklinde tanımlamaktadır. (Boratav, 1969, s. 80)

Pertev Naili Boratav her ne kadar masalların inandırmak iddiası taşımadığını söylese de genel okuyucu kitlesinin ana unsurunu oluşturan somut işlemler dönemindeki çocuklar için bu durum geçerli değildir. Zira soyut işlemleri algılamakta güçlük yaşayan somut işlemler dönemindeki çocuklar, masallardaki kahramanların yerine kendisini koyacak, olayları içselleştirmek suretiyle olağanüstü olay ya da karakterlerin gerçek hayatta olmayacağını düşünmeyecektir. Nitekim Saim Sakaoğlu da “inandırmak iddiası olmayan” ifadesine katılmamaktadır. Zira Sakaoğlu masalların asıl okuyucu kitlesi olarak eğitimsiz insanları, köy ahalisini ve ev hanımlarını görmekte, onların da masallara gerçekten inandığını ifade etmektedir.

“Bu tarifteki “inandırmak iddiası olmayan” ibaresi müşahadelerimize pek uymamaktadır. Çünkü masalın hakikî dinleyicisi olarak kabul edeceğimiz Medenî imkânlardan hemen hemen hiç istifade etmeyen, kültür ve tahsil yönünden zayıf olan insanlar masalların gerçekten olduğuna inanıyorlar haksızlığa uğrayan masal kahramanları için üzüliyorlardı. Masalın iddiası inandırmamak olsa bile bu anlatandan daha çok dinleyeni ilgilendirir. Belki kültürlü kimseler masalı dinlemek bile istemezler ama boş vakitlerini masal dinleyerek geçiren şehir görmemiş kimseler, bilhassa kadınlar masaldaki olaylara inanmamaktadır. Derleme yaptığımız şahısların tahsili olmayanlarının yarısından fazlası masaldaki olayların gerçekte cereyan ettiğini kabul ediyorlardı.”

(Sakaoğlu,

2002)

“Ahmet Vefik Paşa Mesel, hâlâ, hikâye, dâsitân, menkabe manasına fıkra ve kaziyeden gayri derken Muallim Naci; mesel olarak ele aldığı kelimeye Dâsitân, kıssa-i meşhûre. ‘Masal’ bundan muharreftir.” demektedir. (Sakaoğlu, 2019, s. 16)

“Masal, birçok araştırmacının kabul ettiğı gibi sadece çocukları eğlendirmek için anlatılan bir edebi tür değil, aynı zamanda okuryazar olmayan halk için okuryazar halkın romanı ve hikayesi olmaktadır. Masal, roman ve hikâyenin ilk şekli olarak kabul edilebilir.” (Günay, 1975, s.2)

“Masal, olağanüstü karakterlerin ve yaratıkların gerçeküstü dünyasında şöhrat ve talih kazanan sıradan kahramanları ve olağanüstülükleri içine alan nesirlerdir.” (Calark. Clark 1961 (akt.) Sakaoğlu, 2019, s. 17)

Bilge Seyidoğlu masalı şu şekilde tanımlar:

“Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım türüdür” (Seyidoğlu, 1985, s. 149).

Zeynep Çetinkaya doktora tezinde o zamana kadar yapılmış olan masal tanımlamalarından hareketle kendi özgün tanımını oluşturur.

“Masal, genellikle nesir halinde anlatılan, içlerinde nadiren de olsa manzum kısımlara yer verilen; başında, ortasında ve sonunda kendine özgü kalıplaşmış ifadeler bulunan; kahramanları insan, hayvan ve olağanüstü varlıklar olabilen, içinde olağanüstü olaylara yer veren, kahramanların yaşadıkları olayları -masal dünyası- adı verilen belirsiz bir mekân ve zamanda gerçekleşen; büyükler tarafından küçüklere, kadın ve erkek yetişkinler tarafından yetişkinlere ve çocuklara, genellikle akşamları ve ev ortamında anlatılan; bireyleri eğlendirmek, eğitmek öğüt vermek, belli olguları ve olayları kavratmak için çoğunlukla sözlü olarak yaratılmış, sözlü olanların bir kısmı yazıya aktarılmış, bir kısmı ise yazılı olarak yaratılmış edebi türdür.” olarak tanımlamaktadır. (Çetinkaya, 2007, s. 9)

Naki Tezel *Türk Masalları* adlı kitabında masalı şu şekilde tanımlar:

“Masal, olaylarının geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, Arap bacı vb. gibi kahramanları, belirli kişileri temsil etmeyen hikâyedir.” (Tezel, 2009, s. 8)

Tacettin Şimşek masal hakkında şunları söyler:

“Halkın hayal gücünden ve ortak bilincinden doğmuş, dilden dile aktararak kuşaktan kuşağa geçen, kahramanları dev, peri, cin, ejderha gibi olağanüstü varlıklar olan gerçeküstü hikâyelere masal denir. Masallar sözlü kültüre ait ürünlerdir. Anonim halk edebiyatı içinde yer alır ve toplumun ortak malıdır. Masal kelimesi, Arapça’da mesel biçiminde geçer. Türk boyları arasında masalın değişik adlarına rastlanır. Masal karşılığı olarak Kırgızlar ve Kazaklar ertek/ertegi, 7 Çuvaşlar hallap, Teleütler çorçek, Doğu Türkistanlılar ise çoccek terimlerini kullanırlar.” (Şimşek, 2007, s. 5)

Masalın tanımı yapılırken genel olarak içerik özelliklerinin esas alındığı görülmektedir. Masaldaki olay ve tipler masalların ayırt edici özelliklerindendir. Masalların olağan varlıkların yanı sıra olağanüstü varlıkları da barındırması bu türün mit, efsane gibi halk edebiyatının diğer türleriyle de ilişki içinde olduğunu gösterir.

2.1.2. Masalların Bölümleri

Masallar yapı bakımından tekerleme bölümü, asıl masal bölümü ve son bölüm olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir:

Tekerleme bölümü masalların giriş bölümüdür. ‘Döşeme’ bölümü olarak da adlandırılır. Masallara “Bir varmış, bir yokmuş...” ya da “Evvel zaman içinde...” vb. sözlerle başlayan sade başlangıç formelleriyle giriş yapılabileceği gibi tekerlemeli başlangıç formelleriyle de giriş yapılabilir. Tekerlemeler sadece girişte değil masalların farklı bölümlerinde de yer alır. Kültürel öğelerin içinde yer aldığı tekerlemeleri yabancı masallarda görmek pek mümkün değildir.

Tekerleme bölümünden sonra asıl masal bölümüne geçmeden önce ‘bağlayış’ diğer adıyla ‘geçiş formelleri’ kullanılır ve akabinde masalların asıl gövdesini oluşturan, masalın en uzun bölümünü teşkil eden ‘asıl masal’ bölümüne geçilir. Burada masal içi tekerlemelerinden faydalanılır.

“Masal boyunca anlatılan olayların bir noktada birleştirilmesinden sonra anlatıcı, masalını uygun bir şekilde bitirmek zorundadır. Kafiyeyle bazı sözlerle masalı bağlarken dinleyicilerin kendisine gösterdiği ilgiyi dikkate alan anlatıcı kısa veya oldukça uzun olan bir bitiş formeliyle sözlerini bitirir.” (Sakaoğlu, 2019, s. 89) Masalın üç elma ya da dilek bölümü de dediğimiz son bölümü bir tekerleme ile bitirilir.

2.1.3. Masalların Sınıflandırılması

Masalların sınıflandırılması hususundaki ilk çalışmalar XX. yüzyılın başlarına tekabül etmektedir. Masallar sınıflandırılırken neye dikkat edileceği noktasında birçok fikir ortaya atılsa da araştırmacılar genel olarak önemli bir kahramana, olaya veya dikkat çeken bir zemine göre sınıflandırılması noktasında genel bir uzlaşım olmuşturlardır. Finli masal araştırmacısı olan Antti Aarne’nin çalışması, geneli kapsayan bir tip sistemi oluşturarak yapılan ilk masal sınıflandırma çalışması olarak kabul edilir. Daha öncesinde masal

sınıflandırma çalışması yapılsa da amacına ulaşamamıştır. Aarne'nin bu çalışması uluslararası masal kataloğunda yer almıştır. Aarne yaptığı sınıflandırmayı şu dallara göre yapmıştır: Hayvan masalları, Asıl masallar ve Fıkralar.

Yapılan bu üçlü sınıflama daha sonra da kendi arasında dallara ayrılmak suretiyle daha işlevsel bir hâl almıştır.

1. Hayvan Masalları

1-99 Vahşi hayvanlar

100-149 Vahşi hayvanlar ve evcil hayvanlar

150-199 Vahşi hayvanlar ve insan

200-219 Evcil hayvanlar

220-249 Kuşlar

250-274 Balıklar

275-299 Oteki hayvanlar

2. Asil Masallar

A-Sihir Masalları

300-749 300-399 Tabiatüstü rakip

400-459 Tabiatüstü veya sihirli zevce (zevç) veya diğer ilgili kimseler

460-499 Tabiatüstü vazife

500-559 Tabiatüstü yardımcı

560-649 Tabiatüstü eşya

650-699 Tabiatüstü muktedir olma hâli veya bilme

700-749 Diğer Tabiatüstü haller

B-Efsane Tarzındaki Masallar 750-849

C-Kısa Hikâye Tarzındaki Masallar 850-999

D-Aptal Dev Masalları 1000-1199

3.Fıkralar

1200-1349 Edepsizlik

1350-1439 Evli kimselerin lâtifeleri

1440-1524 Kahraman olan bir kızın (kadının) lâtifeleri

1525-1874 Kahraman olarak bir erkeğin lâtifeleri

1525-1639 Kurnaz adam

1640-1674 Tesadüf suretiyle mutluluk

1675-1724 Aptal

1725-1874 Papazların lâtifeleri

1875-1999 Yalan masallar¹²⁹

Resim 1: Masalların Sınıflandırılması (Sakaoğlu, 2019, s.29)

Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav'ın birlikte yaptığı sınıflandırmada masallar 23 ayrı konu ve 378 tip üzerinde yapılanmıştır:

- A. Hayvan masalları 1-22 (22 tip)
- B. Hayvan ve insan 22-33 (11 tip)
- C. Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder 34-82 (49 tip)
- D. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme 83-109(27 tip)
- E. İyi ruhla ve evliyalarla yaşama 110-122 (13 tip)
- F. Kaderin hâkimiyeti 123-142 (20 tip)
- G. Rüya 143-145 (3 tip)
- H. Kötü ruhlarla yaşama 146-168 (23 tip)
- I. Sihirbazlar 169-184 (16 tip)
- J. Bir kız sevgili bulur 185-196 (12 tip)
- K. Bir erkek sevgili bulur 197-222 (25 tip)
- L. Fakir kız zenginle evlenir 223-238 (16 tip)
- M. Kıskançlık ve iftira 239-255 (17 tip)
- N. Hor görülen koca kahramandır 256-258(3 tip)
- O. Zina ve baştan çıkarma 259-280 (22 tip)
- P. Acayip icraat ve olaylar 281-289 (8 tip)
- Q. Acayip davalar 289-301 (13 tip)
- R. Realist masallar 302-310 (9 tip)
- S. Acayip tesadüfler 311-316 (6 tip)
- T. Komik hikâyeler 317-332 (6 tip)
- U. Aptal ve tembel erkekler ve kadınlar 323-338(16 tip)
- V. Hırsızlar ve Dedektif 339-349 (11 tip)
- W. Akıllı, hilekâr veya cimri erkek ve kadınlar 350-378 (11 tip)

Resim 2: Masalların sınıflandırılması: (Eberhard, Boratav. 1947. (akt.) Sakaoğlu. 2019, s. 32-33).

2.1.3.1. Hayvan Masalları

Hayvan Masalları, diğer masal türlerine nazaran daha kısa olup kahramanları hayvanlar olan masallardır. Tekerleme bölümleri yani giriş formelleri pek bulunmamaktadır. En önemli özelliği iletiler sunmasıdır. Hayvan masallarının yazılı edebiyattaki en büyük ustası La Fontaine olarak bilinmektedir.

“Meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için hayvan masalları arasında bulunan Ayı ile Tilki masalını inceleyelim:

Bir giriş formeli (genellikle olmaz.) ‘Formel 1’

Tilki yolculuk esnasında çeşitli hayvanlarla arkadaş olur. ‘Olay 1’

Tilkinin kötü niyetini anlayan hayvanlar birer hile ile kaçarlar. ‘Olay 2’

Sonunda tilki ayı ile yolda baş başa kalırlar. ‘Olay 3’

Ayı ile tilki buldukları Topal keçinin etini yerler. ‘Olay 4’

Tilki çeşitli yalanlar söyleyerek derideki balı yer. ‘Olay 5’

Ayı ile tilki bal yemeye gittiklerinde deride kül basılı olduğunu görürler. ‘Olay 6’

Tilki ile ayı balı kimin yediğini belirleyebilmek için altlarına birer ‘çanak’ koyarak içerisine pislerler. ‘Olay 7’

Ayı uyurken tilki hile ile çanakları değiştirir. ‘Olay 8’

Mağaranın içerisindeki ve dışarıdaki kavgayı tilki hile ile kazanır. ‘Olay 9’

Tilki bulduğu ciğerin kendisine ait olduğunu söyleyerek ayıyı kandırır. ‘Olay 10’

Tilki ayının ciğerini çıkarır. ‘Olay 11’

Eller ermiş muradına biz çıkalım tahtına. ‘Formel 2’” (Alptekin,2002, s. 36)

2.1.3.2. Asıl Halk Masalları

Formel, motif ve olaylar bakımından oldukça zengin olan asıl halk masalları, giriş formelleriyle başlar ve olaylar zinciri ile devam eder. Asıl halk masallarında şu özellikleri bulmak mümkündür: Asıl halk masallarında masal kahramanı veya ikinci dereceden kahramanlar seyahate çıkar. Yolda olağanüstü bir güç yardım eder ve masal kahramanı görevini yaparak döner. Masalın sonunda iyiler ödüllendirilirken kötüler cezalandırılır.

“Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için İğci baba masalını inceleyelim:

Masal kahramanı ortaya çıkar. ‘Formel 1’

İğci Baba iş satmaya çıkar. ‘Olay 1’

İğci baba iki kızı evine götürüyor ve onları orada keser. ‘Olay 2’

Az gitmişler uz gitmişler altı ay bir güz gitmişler. ‘Formel 2’

En küçük kız İğci baba evine giderken yanına bir kediyi de alır. ‘Olay 3’

Kız İğci babanın verdiği parmağı kediye verir. ‘Olay 4’

40 sayı formeli. ‘Formel 3’

Kız açılması yasak olan 40. odayı açar ve orada bir delikanlı ile karşılaşır. ‘Olay 5’

Kız ihtiyarın sakalından bir tüy çekince 40 günlük uykuya yatar. ‘Olay 6’

İhtiyar uyandığı zaman kızla oğlanın kaçmış olduğunu görür. ‘Olay 7’

Uyuyanların başucuna ihtiyar kan şişesi kor. Bunun üzerine herkes 40 günlük uykuya yatar. ‘Olay 8’

Kız ve oğlanı ihtiyar sopayla dövmeye başlar. ‘Olay 9’

Duvardan bir ses gelir ve kız şişeyi kırar. ‘Olay 10’

Kız ile oğlan ihtiyar’ı döverler, sonra da üzerine benzin dökerek yakarlar. ‘Olay 11’

40 gün 40 gece düğün yaparak murada erme. ‘Formel 4’” (Alptekin, 2002, s. 36)

2.1.3.3. Fıkralar

Fıkralarda durum biraz daha farklıdır. Formel oldukça azdır. Her şey olay içerisinde olup biter.

“Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için “Eşğini arayan köylü” fıkrasını inceleyelim:

Adamın birisi merkebin tren istasyonunda kaybeder. ‘Olay 1’

Adam merkebin trenle İstanbul’a gideceğini düşünerek yola çıkar. ‘Olay 2’

İstanbul’da oteli bilmeyen adam karyolanın üzerine değil de altına yatar. ‘Olay 3’

Otelci aynı odaya bir karı kocaya da verir. ‘Olay 4’

Yatakta yatan karı kocanın konuşmasını anlamayan köylü bunlara İstanbul’da eşekleri görüp görmediğini sorar. ‘Olay 5’” (Alptekin, 2002, s. 37).

2.1.4. Masalların Kaynakları

Masal araştırmacılarının üzerinde durduğu konulardan birisi de masalların kaynağı meselesidir. Bu meseleyle ilgili çeşitli görüşler ortaya atılmıştır ancak genellikle tarih öncesi görüş, tarihi görüş ve etnografik görüş olmak üzere üç dönem üzerinde durulmaktadır.

2.1.4.1. Tarih Öncesi Görüş/Mitoloji Okulu

Hint- Avrupa dillerinin Sanskritçe ile olan akrabalığının ispatının akabinde masalların kökenini Veda'larda, Hint mitolojisinde arayan görüştür. Mitoloji okulunun temsilcilerinden birisi olan Max Müller, masal ile mitoloji arasındaki benzerlikten hareketle masalın mitolojiden esinlenerek ortaya çıktığını iddia eder. Bununla birlikte Hint-Avrupa milletlerinin mitolojileri üzerine çalışıp bu mitolojilerin kaynağı olarak da Hint mitolojisini göstermektedir.

2.1.4.2. Tarihi Görüş/Hindoloji Okulu

'İndiyanist Görüş' şeklinde de isimlendirilen Tarihi Görüş'ün ilk temsilcisi olarak De Sacy görülür. Tarih öncesi görüşte olduğu gibi tarihi görüşte de Hindistan kaynak olarak kabul edilir ancak masalların tarihi devirlerde şekillendiği görüşü yaygındır. Yine burada masalların kaynağı olarak mitoloji okulunda olduğu gibi Veda'lar değil, Pañçatantra esastır.

2.1.4.3. Etnografik Görüş/Antropoloji Okulu:

Etnografik Görüş, masalların mitolojinin ürünü olmadığını, insanların birarada yaşamasının ürünü olduğunu savunur. Temsilcilerinin Edward Tylor, Andrew Lang ve M. Lennan gibi etnografyalardan oluşmalarından ötürü etnografik görüş adıyla anılmıştır. Bu görüşün temsilcileri genel olarak masalların kaynağı konusunda tek bir noktaya odaklanmaktan kaçınmış, masalların her coğrafyanın ve kültürün izini taşıdığını, masalın çatısının iyi belirlenmesi hâlinde masalda yapılan tüm değişikliklerin hangi dönemde yapıldığının bulunmasının mümkün olduğunu belirtmişlerdir.

“Dinler tarihinin çok iyi bilinmesinin yanında, kişisel hatıraların unutulmaması elbette masalın kaynağına inmemize yardımcı olacaktır Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n

Necat'ındaki melekler ile 'Muradına Nail olmayan Dilber' masalındaki perileri hatırimızdan çıkarmayalım. Acaba bu motifin kökü nerelere kadar uzanmaktadır? İşte asıl cevabı aranan Soru budur.” (Sakaoğlu, 2019, s. 26)

Sonuç olarak masallar, ilk günkü şeklini koruyamamıştır. Toplumlar arası ilişkilerin ve kültür alışverişlerinin olması sebebiyle de koruması pek mümkün değildir. Bu yüzden masalın çatısı korunsa da kaynağı noktasında farklı görüşler bulunmaktadır.

2.1.5. Masalın Özellikleri

Bütün sözlü anlatım türlerinde olduğu gibi masallar da toplumların hafızasını diri tutan, deneyimlerin ve ortak yaşamın ürünü olan içinde bulunduğu toplumda yeni formlar kazanan bir türdür. “Sözlü kültür unsurları toplumların tarihi süreç içerisinde başlarından geçen olaylar sonucunda elde ettikleri tecrübelerin bellekleridir. Tarihi süreç içerisinde bazı sebeplerle coğrafya değiştiren toplulukların bu tecrübelerini de beraberlerinde götürmeleri doğaldır. Ait olduğu toplumun belleğiyle birlikte taşınan geleneksel ve kültürel unsurlarda zamanla çeşitli sebepler sonucu birtakım değişiklikler meydana gelir ve bu unsurlar yeni formlar kazanarak varlıklarını devam ettirirler.” (Kayabaşı, 2016, s. 508)

Sözlü geleneğin en önemli türlerinden biri olan masallarda ana dilin zenginliğini, hayal gücünü, evrensel ve toplumsal değerleri bulmak mümkündür. Masallar her ne kadar anonim olsa da içinde bulunduğu toplumdan da izleri bünyesinde taşır. “Kolektif düşüncenin üretimi olan masallar, diğer sözlü ürünler gibi kültürel belleği bünyesinde yaşatan ve gelecek nesillere aktaran bir işleve sahiptir.” (Kayabaşı, 2016a s. 376) Bu anlamda masallar, kültürel izler taşımakta ve kültürü aktarmada önemli bir rol üstlenmektedir.

“Masallar insan kültürü açısından büyük önem taşırlar Hint masal ve külliyatlarından Pançatantra'nın ibdo sebeplerinin başında iki Hintli prence öğüt vermek olduğu bilinen bir gerçektir. Pek çok masalın iyi sonuçlarla bitmesi iyilerin zafere ulaşp kötülerin bazen muzaffer gibi görünmelerine rağmen daima yenilip cezaya çarptırılmaları bizim masallarımızdaki “40 katır mı kırk satır mı” sorusuyla kötü akıbetlerinin kendilerine tayin ettirmeleri bunun en güzel örnekleridir.” (Sakaoğlu. 2002, s. 3)

Zaman ne kadar değişirse değişsin masallar işlevlerini geçmişten günümüze korumakta kararlılık göstermiştir. Masallar eğitici ve eğlendirici işlevlerinin yanında anadili edinimi, anadilinin geliştirilmesi ve kültürel aktarım noktasında oldukça faydalı olmuştur. Küçük çocukların ana dili ediniminde, yetişkinlerin ise anadilini geliştirmede masalların oldukça

katkı sağladığı bilinen bir gerçektir. Geçmişte masalları kullanarak Beydaba yöneticilere, Şeyhi ve Mevlâna Celaleddin-î Rûmî gibi isimler de insanlığa seslenmiştir. Halkın masal hakkındaki duyuş ve düşünceleri zamana karşı kararlılık gösterip kökten değişmemiş, günümüzde de geçerliliğini korumaya devam etmiştir.

Temel işlevi; insanların estetik ihtiyaçlarının giderilmesi, eğlendirilmesi olan masallar beraberinde güzel vakit geçirme ortamı da sağlamaktadır. İletişim araçlarının sınırlı olduğu, sosyal medya araçlarının olmadığı dönemlerde masallar insanların estetik ihtiyaçlarını gideren en önemli eğlence kaynaklarıdır. Masallar, her ne kadar eğlence odaklı olsa da kültürel aktarımın sağlanmasında, sosyal kuralların öğretiminde ve çocuk eğitiminde önemli birer araç olmuşlardır.

Masallarda genellikle sade bir dil kullanılır. Sıfatlar ve betimlemeler az, fiiller ise çokça kullanılır. Bu da masallarda hareketliliği sağlayan yapılardan birisidir.

Masalların bir özelliği de anonim olmasıdır. Başlangıçta birisi tarafından yazılsa da zamanla halkın izlerini bünyesinde taşımış, değişmiş, değişirken gelişmiş ve anonim hâle gelmiştir.

Masalların başında, ortasında ve sonunda bulunan tekerlemeler okuyucuların ilgisini çekmekte ve onları masal dünyasına girmeye hazırlamaktadır.

Masallarda yer ve zaman belirsizdir. Hayali bir zamandan ya da hayali bir mekândan söz konusu olabilir.

“Masalların kahramanları: İnsanlar, hayvanlar, bitkiler, maddî unsurlar, hayalî yaratıklar, fikirler gibi akla gelen her şeydir.” (Elçin, 2004, s. 369).

Masallarda sebep sonuç ilişkisi yoktur. Olaylar çok hızlı gelişir. Zengin bir anda fakirleşebilir. Fakir bir anda zenginleşebilir. Keloğlan masallarında olduğu gibi yoksul bir köylü; padişahın kızını isteyip evlenebilir. Türk masalları bu anlamda gerçeğe daha yakın bir çizgide kendini gösterir.

Masallarda her zaman iyilik ödüllendirilir, kötülük cezalandırılır. Bu anlamda eğitici bir işlevi bulunmaktadır.

Masallar zıtlıklar üzerinde kuruludur. Fakir-zengin, iyi-kötü, güçlü-zayıf gibi zıtlıklar masalların temelini oluşturur.

Masallar kültürel unsurlar içerir. İçinde bulunduğu toplumun gelenek ve inançlarını yansıtır.

2.1.6. Masalların Eğitimdeki Yeri

Masallar hayal ürünü olması sebebiyle olağanüstü özellikler taşımaktadırlar. İnsanlar, ulaşmak isteyip de ulaşamadıkları hayallerini olağanüstü kişi ve olaylara yüklemek suretiyle masalları meydana getirmişlerdir. İnsanlar; doğrudan söyleyemeyecekleri, ifade etmeye çekinecekleri şeyleri masaldaki olaylara ve masal kahramanlarına yüklemek suretiyle gelecek kuşakları eğitmeye, onlara iletiler sunmaya çalışmışlardır. Örtük iletilerin doğrudan verilen iletilere nazaran daha etkili olduğu göz önüne alındığında masalların ne kadar etkili bir eğitim aracı olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte masal kahramanının özellikleri de çocuğun masalı özümsemesi açısından önemlidir. Masal kahramanını özümseyen çocuk olayları ve iletileri içselleştirir. Bu da çocuğun gelişimi açısından önem arz eder. “Çocukların okuduğu masallarda yer alan kahramanların özellikleri, verilmek istenilen iletiler; çocuğun gelişimi ve hayata bakış açısının şekillenmesi açısından oldukça önemlidir” (Koca, 2023, s. 20).

Bilindiği üzere masallar başlangıçta büyükler için yazılsa da sadeliği, olağanüstülüğü, zengin hayal gücü, ahenkli yapısıyla çocukların da dikkatini çekmiş ve onların sahip çıktığı bir tür olmuştur.

Çocukların benimsediği bir tür olması itibarıyla masallar hakkında çocuklar için yararlı mı yoksa zararlı mı tartışması çıkmıştır. Bu noktada iki zıt görüş ortaya atılmıştır. İlk görüş; masalların çocuk eğitimindeki katkılarını görüp masalların çocuk eğitiminde mutlaka kullanılması gerektiğini savunanlardır. İkinci görüş ise masalların olağanüstülük barındırması, örtük iletilerin onları yanlış inançlara ve düşünme alışkanlığına dönüştürmesi ihtimalinden dolayı masalların çocuk eğitiminden uzak tutulması gerektiğini savunanlardır.

“Hayal mahsulü konu ve olaylarla dolu olan masalların, çocukları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırdığını, yanlış inançlara sürüklediğini, doğru ve mantıklı düşünme alışkanlığının gelişmesini engellediğini, ilim ve fennin hâkim olduğu bir asırda doğan modern çocukların artık masallarla ilgilenmeyeceklerini ileri sürenler olduğu gibi, bunlara karşı çıkan, masal dünyasının çocuğun reel dünyası olduğunu, gerçek âlemi hayalle zenginleştiren ve hayal gücü dünyasında gerçekliğin denetimine tabi tutan bu sezgiyi, aynı zamanda çocuk masallarına borçlu bulunduğunu savunan, masalların çocuk mantığının yapısına uygun bir imkân dünyası yarattığını, fevkaladeye olan eğilimin güce dönüştüğünü, üstünlüğe karşı duyulan özlemin bu yolla tatmin edildiğini, masalın çocuklarda hayal ve duygu gücünü arttırdığını, zenginleştirdiğini, anadilin kavranması ve geliştirilmesinde büyük payı olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır” (Kantarcioglu, 1991, s. 10).

Eflatun Cem Güney bu hususta iyi ve kötü örneklerin olduğuna dikkat çekerek iyi masallardan eğitim hususunda yararlanılması gerektiğini ifade etmektedir.

“Masallar sadece hayal ve fantezi mahsulü değildir. İçlerinde örnek verilmeye değerler de bulunuyor, beğenilmeyen şerrinden kaçınılması gereken de. İşte masalların asıl eğitim değeri burada. Çocuklarımızın ruhunu, iyi örneklerle göre inşa ederek, onları inandıkları yolda güçlükleri yenecek şahsiyetli birer insan yapmak. Dünya milletleri bu inanışla çocukların ruhunu masallarla besliyor” (Güney, 1966, s. 9-10).

Masalların yanlış inançlara sürüklediği hayatın gerçeklerinden uzaklaştırdığını ilim ve fennin hâkim olduğu dünyada modern çocukların ilgilenmeyeceğini düşünen bilim insanlarımızın sayısı oldukça azdır. Zira olağan gelişim gösteren her çocuk masallardaki olayların gerçek olmadığını, abartıldığını bilir. Ancak o masal kahramanlarıyla özdeşim kurarken evrensel değerleri de örtük olarak benimsemiş olur.

“Bir çocuk hiçbir zaman karganın ve tilkinin gerçekten konuşacağına inanmaz. Fakat böyle olağanüstülüklerle ihtiyaç vardır. Nitekim kendi bebeklerine birer kişilik yakıştıran onlarla konuşan ve her türlü sahneler düzenleyen bir yavru, yarattığı olaylara inanmış değildir. Yanlış kanılar, boş inançlar, yanlış fikirler çocuklarda çevrelerindeki yetişkin insanları taklit ederek onlardan geçerek meydana gelirler ki asıl bunlardan çekinmek gerekir yoksa hayalin gıdası olan eserlerden değil” (Alptekin, 2005, s. 21-22).

İnsanların düşünebilmesi, hayaller kurması, kurdukları hayalleri söze dökmesi onu diğer canlılardan ayıran özelliklerdendir. İnsanların kurdukları hayalleri sanatsal olarak dile getirirken kullandıkları en önemli araçlardan bir tanesi de masallardır. Masallar hayal ürünüdür ancak gerçekler masallara örtülü olarak yansır. Çocuklar da masallar sayesinde hayal dünyasından gerçeklere doğru açılır. Çocuklar, masal kahramanlarıyla özdeşim kurmak suretiyle onların karşılaştığı sorunları, bulduğu çözümleri, verdiği mücadeleyi ve verilmek istenen evrensel değerleri özümser. Masalların sonunda iyiler kazandığında, kötüler kaybettiğinde bu sadece masal kahramanlarının değil artık o kahramanı benimseyen, özümseyen, içselleştiren çocukların da zaferi olmuştur. O evrensel değerler, verilen mücadeleler, gidilen çözüm yolları, iyilerin daima kazanacağı, kötülerin kaybedeceği düşüncesi artık çocuğun düşüncesine de işlemiştir. “Masal kahramanlarının temsil ettiği tipler bazen fertlerin ya da toplumun özlediği, hayalinde canlandırdığı tipler bazen de benimseyemediği, kabullenemediği tiplerdir. Kısacası masal kahramanları ve temsil ettiği

tipler toplumun hafızasındaki kişilerin dışa yansımasıdır.” (Kayabaşı, 2016b, s. 129) Dolayısıyla bu fırsattan yararlanmak suretiyle masallar, eğitimde mutlaka kullanılmalı hatta öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine göre masal uyarlamalarına da gidilmelidir.

“Özellikle sonu mutlu biten masalların çocukların gelişmesinde, kendilerini keşfetmelerinde, dünyaya umutla bakmalarında, onlara iyi ve doğru değerlerin öğretilmesinde önemi büyüktür. Dürüstlük, sabır, adalet, çeşitlik, bağlılık gibi evrensel değerler en güzel kendilerini masalarda dile getirirler. Bu yönleriyle masallar yüzlerce yıllık deneyimlerden süzülüp gelen eşsiz eğitimciler olarak görülmektedir.” (Yılmaz, 2012, s. 300)

Masallar aracılığıyla evrensel değerlerin öğrenciye benimsetilerek kazandırılması, eğitici unsurlar olarak kullanılması kaçırılmaz bir fırsattır.

“Eskiden çocuk için zararlı olduğu kabul edilen ve kendisine önder olarak Rousseau gibi bir de eğitimci bulan bu fikir, günümüzde tamamen terk edilmiştir. Bunun yerine masalın çocuk terbiyesinde ve gelişmesinde önemli bir yeri olduğunu kabul eden düşünce hakim olmuştur. Bununla beraber bazı masalların çocuk üzerinde menfi tesis yaratacağı unutulmamalıdır. Çocuklara böyle masallar yerine ahlaki ve terbiyevi değeri olan masallar okumakta fayda vardır.” (Sakaoğlu, 2002, s. 13)

Masallar, sadece çocukların hayal dünyasını geliştirip örtük iletilerle eğitmekle kalmaz, aynı zamanda ana dilin edinimine de katkı sağlar. Eğitici ve eğlendirici işlevlerinin yanı sıra dil becerilerinin gelişmesinde de önemli bir rol oynar.

“Çocuğa dinleme, okuma, konuşma, yazma edinimleri kazandırmakta masalların motivasyonu yadsınamaz. İkillemeleri, pekiştirme sıfatlarını, tezlik-sürerlik ve yaklaşma fiillerini, ses taklidi sözcükleri, deyimleri, atasözlerini, duaları, bedduaları, bu birbirinden renkli inceliklerle yüklü halk dili söylemlerini anlatım biçimlerinde barındıran masallar, bireye yalnızca anadilinin tadını vermekle kalmaz; sanatçıların, yazarların gelecekte o dili geliştirip edebi sanatsal ürünler vermelerine de katkıda bulunur.” (Yavuz, 2013, s. 81)

Masaldaki olaylar gerçekten yaşanmış ya da yaşanma ihtimali olan olaylar değildir. Ancak masalda verilen olaylarla ufku genişleyen çocukların ve yetişkinlerin hayallerinin sınırları da genişlemektedir. Bireyler masaldaki olayların gerçek olmadığını bilir ama masallar sayesinde genişleyen hayal dünyasıyla yeni keşiflerin ya da icatların kapısını aralar.

“Masal çocuk kültürünün en besleyici bir gıdasıdır... Masalda uçan atın peşine takılan hayretimiz gerçek dünyada yürüyen atı daha iyi kavrayan bir dikkat olur. Masalda suya basa basa yürüyen derviş bizi gerçek dünyada Arşimede’e ulaştıran bir sürprizdir. Masaldaki peri kızının

sorduğu bilmeceye Keloğlan'dan önce karşılık bulan yavru, yarının bilgisine ve öbür günün hayat meselelerini halle alışıyor demektir.” (Siyavuşgil. 1936 (akt.) Sakaoğlu. 2002, s. 12)

Çocuk ebeveynlerinden ya da çevresinden duyduğu ilgisini çeken masalları aklında kaldığı kadarıyla eklemeler çıkarmalar da yaparak etrafına anlatma ihtiyacı güder. Bu çocuğun hem konuşma becerisini destekler hem de ilgiyle dinlenen çocuğun özgüveni gelişir. İlgiyle dinlendikçe yeni masalları keşfetmek için tekrar büyüklerine başvuran çocuğun dinleme becerisi de örtük olarak gelişmeye başlar. Daha sonra okumayı öğrenen çocuğun en büyük hazzı tüm masallara kendisinin ulaşip okuma fırsatı elde etmesi olacaktır. Tüm bu aşamalardan sonra çocuk kendisine özgü masallar oluşturmak ister. Bu, başlarda okuduğu masallara çokça benzerlik göstermekte hatta okuduğu masalların adeta bir karışımı izlenimi verse de daha sonra çocuk daha özgün ürünler ortaya koymaya başlayacaktır. Muhsine Helimoğlu Yavuz’a göre: “Masallar dil öğreniminde sağladıkları kolaylıkların dışında çocuklarda kompozisyon yazımı için iyi bir gizil güç oluşturur. Edebi zevki geliştirirler. Başta masallar olmak üzere halk edebiyatının bitimsiz kaynağından yararlanmasını bilenler giderek edebi ve artistik bir anlatıma ulaşip ölümsüz eserler yaratabilirler.” (Yavuz, 2013, s.118).

Masalların eğitimdeki gizil gücünü kullanabilmemiz için bazı kriterlere dikkat edilmesi gerekir. Çocuklar gelişimsel olarak karmaşık ve uzun masalları anlamlandırmakta güçlük çekerler. Bununla birlikte uzun masalların sonunu getirmek istemeyebilir, yarıda bırakabilirler. Kısa ve çocukların anlayabileceği basitlikteki dil yapısında olan masalların eğitimde daha verimli olacağı söylenebilir. Bununla birlikte masal kahramanlarını seçerken çocukların kolaylıkla özdeşim kurabileceği veya benimseyebileceği masal kahramanlarını seçmek de önem arz eder.

“Masalın çocuk eğitiminde önemli rolü olduğunda çocuk terbiyecileri ittifak hâlinde dirler. Masalların çocuk eğitime oynadığı müspet role, çocuk kitabı olarak neşredilen pek çok masalın mevcudiyeti canlı bir örnektir. Yalnız çocuklar anlatılması uzun süren iç içe girmiş çerçeve masalları ve olayları son derece kompleks olan masalları sevmez ve anlamazlar. Onlar için kısa ve kahramanları daha ziyade hayvan olan masalları tercih etmeliyiz.” (Sakaoğlu, 2022, s. 12)

Sonuç olarak masallar; çocukların dil gelişimine, hayal güçlerine, yaratıcılıklarına, ana dili edinimi ve geliştirilmesi süreçlerine, ahlaki gelişimlerine başta olmak üzere birçok noktada olumlu yönde katkıda bulunmaktadır.

2.1.7. Çocuk Masallarında Aranılan Nitelikler

Masallar çocukları örtük iletilerle eğiten, verilmek istenen iletileri onlara benimseten, içselleştiren en önemli türlerden birisidir. Uzun ve karmaşık olmayan, kahramanları çocukların sevebileceği, özdeşim kurabileceği yapıda olan masalların çocuklar üzerinde önemli tesirler yaratacağı öngörülmektedir.

“Masal insandaki çocuksuluğun sanatıdır. İnsanoğlunun çocuksuluğunu en güzel şekilde masalarda bulabiliriz. ‘Hayaldeki arkadaş’ı uyandıran en etkili tür masallardır. Masal çocuk ruhunu besleyen süsleyen, donatan, zenginleştiren, geleceğe hazırlayan gerçeği dolaylı olarak anlatan bir türdür.” (Şirin, 1994, s. 113).

Masalda çocuk bir yandan eğlenirken bir yandan da öğrenir. Masalda çocuk doğruya, iyiye, güzele yönelir. Çocuk masal kahramanıyla özdeşim kurar ve masal kahramanının yapıp da başarılı olduğu işler dolaylı olarak çocuğun da başarısı olarak çocuğa yansır. Çocuk örtük olarak masal kahramanı üzerinden doğru davranışları zihnine kaydeder. Çocuğa kendisine çevreden iletilen sözlerin irdelenmesi, herkese koşulsuz güven duymaması gerektiği söylendiğinde bu çocukta pek bir etki yaratmayacaktır ama çocuğa verilmek istenilen ileti masal kahramanlarına yüklenilerek verildiğinde çocuğun bunları anlaması ve benimsemesi daha kolay olacaktır.

“Kabahatlerden söz etme zamanı gelince masallardan söz etme zamanı da geliyor. Suçlu başka bir kisve altında kınanarak, çocuk incitilmeden eğitilir, o da kendinde uygulanan gerçekten yola çıkarak, masalın verdiği dersin bir yalan olmadığını anlar. Daha önce hiç övgülerle kandırılmamış bir çocuk masaldan bir şey anlamaz; ama bir dalkavuğa kanıp aldatılmış bir şaşkın karganın budala olmadığını pek iyi anlar. Böylece bir olaydan bir özdeyiş çıkarır ve bu deneyim, hemen unutmuş olsa da bu masal dolayısıyla aklına kazınır.”

(Rousseau, 2009, s. 182-183)

Masalların eğitimsel katkıları birçok araştırmacı tarafından ortaya konmuştur. Ancak bu katkıları tüm masal kitaplarından elde etmek mümkün değildir. Bu yüzden kazanımlara ulaşabilmek adına masal türünde metinler okurken oldukça seçici davranılmalı; ebeveynler, ders kitabı yazarları ve öğretmenler masal seçerken bazı hususları göz önünde bulundurmalıdır:

- a. Masal; dil ve anlatım açısından sade, anlaşılır ve akıcı olmalıdır.

- b. Masal seçilirken çocuğun seviyesine uygun olmalı, çocuğun ilgisi doğrultusunda masallar seçilmelidir.
- c. Kahramanlar, çocuğa korku vermemeli. İyiye, güzele, doğru olana yönlendirmelidir.
- d. Masallar, çocuğun estetik ihtiyaçlarını gidermeli, onları güldürmeli, eğlendirmelidir.
- e. Masallar, çocukların ahlakını bozacak ifadeler içermemelidir.
- f. Masallar, çocukları olumsuz davranışlara yönlendirecek olay ve ifadelerden uzak olmalıdır.
- g. Masalda ileti olaya iyi işlenmiş olmalı ve yanlış anlaşılmaya sebep olmamalıdır.

2.2. Mili Eğitimin Genel Amaçları

Türk Millî Eğitimi, bireylerin çok yönlü gelişimini esas alarak onları hem topluma hem de insanlığa yararlı bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen bu genel amaçlar, öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, millî ve manevi değerlere sahip, özgür düşünebilen, sorumluluk sahibi ve üretken bireyler olarak yetiştirilmelerini hedeflemektedir.

Bu kapsamda, öğrencilerin beden, zihin, ruh ve duygu yönünden dengeli bir şekilde gelişmeleri, bilimsel düşünceyi benimsemeleri, insan haklarına saygı duymaları ve girişimci bireyler olmaları beklenmektedir. Bu çerçevede eğitimde sadece akademik bilgi değil, aynı zamanda kültürel mirasın ve toplumsal değerlerin aktarımı da önem taşımaktadır.

Masallar gibi kültürel ürünler, öğrencilerin hem değerler eğitimi hem de dil becerilerinin gelişimi açısından önemli araçlar sunmakta; bireyin millî kültüre aidiyet duygusunun güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu yönüyle masallar, Millî Eğitimin genel amaçlarına doğrudan hizmet eden işlevsel metin türleri arasında yer almaktadır.

2.3. Türkçe Dersinin Amaçları

2019 yılında yürürlüğe giren Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeyi temel amaç edinmiştir. Program; anadili bilincinin oluşmasına, etkili iletişim kurma yeteneğinin artırılmasına ve bireyin estetik duyarlılığının gelişmesine öncelik vermiştir. “Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak

okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır.” (TÖP, 2019)

Masallar, bu amaçlar doğrultusunda özellikle okuma-anlama, sözlü anlatım ve kültürel değer aktarımı bağlamında önemli bir yere sahiptir. Masal metinlerinin çocukların hayal gücünü beslediği, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği 2019 programında dolaylı olarak vurgulanmaktadır. Ancak masal türü üzerine odaklanan etkinliklerin ders kitaplarında sınırlı yer bulduğu görülmektedir

2024 yılında güncellenen Türkçe Dersi Öğretim Programı, önceki programların temel kazanımlarını korurken, dil öğretiminde daha işlevsel ve bütüncül bir yaklaşımı benimsemiştir. Yeni programda, "sözlü kültür ürünlerinin eğitsel işlevi" özellikle vurgulanmış ve masal türü, öğrencilerin hem dil becerilerinin hem de değerler eğitimlerinin gelişimi açısından anahtar metin türlerinden biri olarak öne çıkarılmıştır.

2024 Programı'na göre:

- Öğrencilerin sözlü anlatım becerilerini geliştirmek,
- Estetik ve yaratıcı dil kullanımını desteklemek,
- Kültürel kimlik bilinci oluşturmak,
- Geleneksel anlatı türlerini tanıma ve üretme becerileri kazandırmak,

temel hedefler arasına alınmıştır.(TÖP, 2024) Masallar bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde işlevsel bir araç olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca programda, masalların bireyin toplumsal değerleri anlamasında, kendini ifade etme becerisini güçlendirmesinde ve dil zenginliği kazanmasında rol oynadığı açıkça belirtilmiştir.

Bu değişiklikler, masal türünün ders kitaplarındaki kullanımının hem nicelik hem de nitelik açısından artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı, bu çalışmanın odaklandığı masal metinlerinin öğrenci eğitimine olan katkılarını destekleyici bir perspektif sunmakta ve çalışmanın güncelliğini artırmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın ilk aşamasında, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinlerinin araştırmacı tarafından incelenmesi sürecinde doküman analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masallar, belirlenen ölçütler çerçevesinde sistematik biçimde incelenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016) doküman incelemesini “amaçlanan olgu ve olaylarla ilgili bilgi içeren yazılı materyal ve materyallerin analizini” kapsadığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise, ders kitaplarındaki masal metinlerinin öğrenci eğitimine katkılarını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmek amacıyla nitel araştırma desenlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla, farklı yaş ve deneyim gruplarından ortaokul Türkçe öğretmenlerinin görüşleri toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, hem belirli bir soru çerçevesini koruyarak hem de katılımcının yanıtlarına göre esneklik tanıyarak derinlemesine veri elde edilmesine olanak sağlamıştır. Yıldırım ve Şimşek’e göre (2016) Bu durumda görüşmeyi yapan kişi önceden hazırlamış olduğu soruları sorabileceği gibi bu sorulara ek olarak konu hakkında edineceği bilgileri genişletmek amacıyla başka soru sorma özgürlüğüne de sahiptir.

Araştırmada her iki veri toplama tekniği de niteliksel analiz yöntemleri çerçevesinde analiz edilmiş; betimleyici bir yaklaşım benimsenerek elde edilen bulgular sistematik biçimde raporlanmıştır.

3.2. İnceleme Nesnesi

Araştırmanın çalışma grubunu Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarındaki ortaokullar teşkil etmektedir. Özel yayınevleri tarafından hazırlanıp basılan Türkçe ders kitaplarını kullanan özel okullar bu kapsamda değerlendirilmemiştir.

Tablo 1: Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Masal Çalışmaları

İncelenen Türkçe Ders Kitapları		
Sınıf	Yayın	Yazar
5. Sınıf	Koza Yayınları	Sevim, B. (2023)
6. Sınıf	Anka Yayınları	Yavuz, D., Gökmen, K. (2023)
6. Sınıf	MEB Yayınları	Ertürk, N., Keleş, S., Külünk, D. (2023)
7. Sınıf	MEB Yayınları	Kır, T., Kırman, E., Yağız, S. (2023)
7. Sınıf	Dörtel Yayınları	Erdal, N. (2023)
8. Sınıf	Ferman Yayınları	Saygı, S. (2023)
8. Sınıf	MEB Yayınları	Eselioğlu, H., Set, S., Yücel, A.(2023)

Çalışma grubundaki örneklem, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında devlet okullarında okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından belirlenen toplam 6 masal metni ile sınırlıdır. Öğretmen örneklem grubunu Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan Türkçe öğretmenleri oluşturmuştur. Bunun dışında belirleyici herhangi bir unsur koyulmamıştır. Özel okullarda çalışan Türkçe öğretmenleri araştırmaya dâhil edilmemiştir.

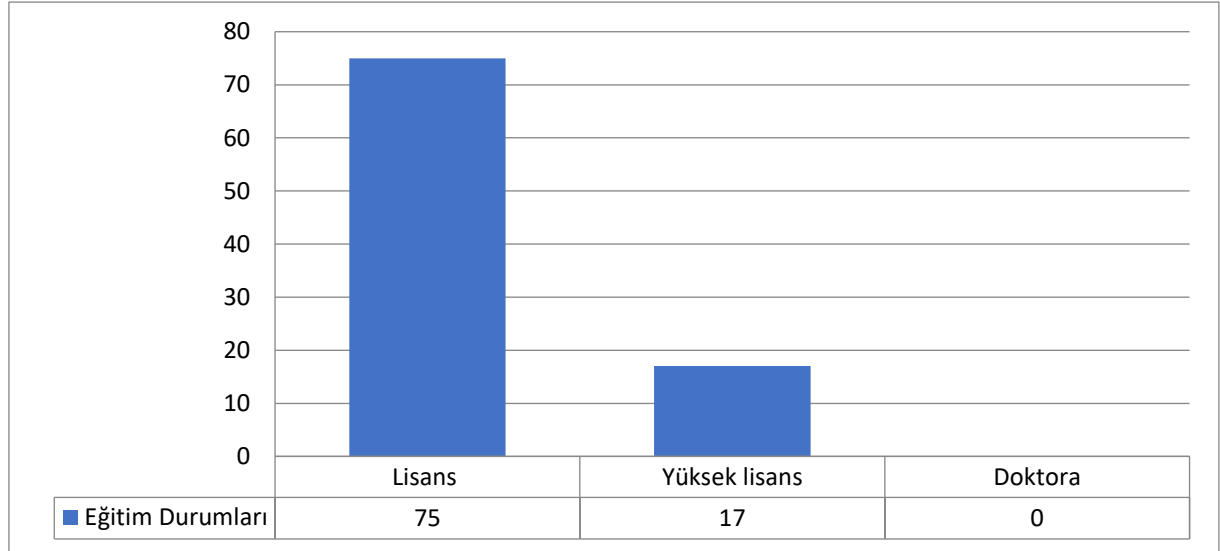
3.2.1. Katılımcı Bilgileri

Bu bölümde ankete katılan öğretmenlerle ilgili şu bilgiler sırasıyla yer alacaktır: Eğitim durumları, yaş grupları, cinsiyet dağılımı ve mesleki kıdemleri.

3.2.1.1. Eğitim Durumları

Eğitim durumları incelendiğinde Ankete katılan toplamdaki 90 öğretmenin %81,5'inin (75 kişi) lisans mezunu olduğu %18,5'inin de (17 kişi) yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir.

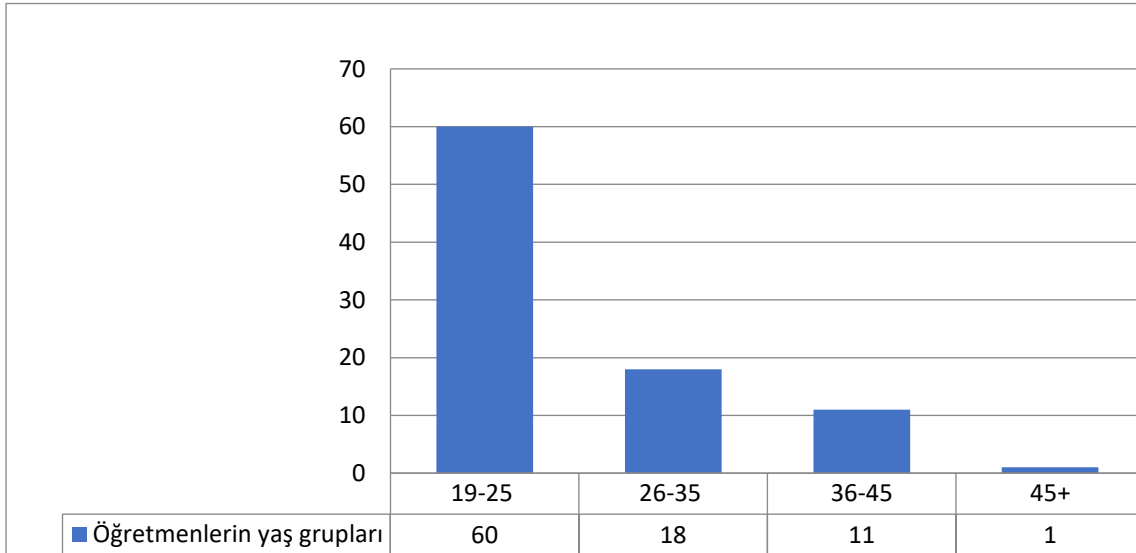
Grafik 1: Eğitim Durumları

3.2.1.2. Öğretmenlerin Yaş Grupları

Ankete katılan 90 Türkçe öğretmenin yaşı gruplarına bakıldığında % 66,4'ü (60 kişi) 19-25 yaş aralığındadır. %19,6'sı (18 kişi) 26-35 yaş aralığındadır. %12'si (11 kişi) 36-45 yaş aralığındadır. %1,1'i (1 kişi) 45 yaş üstüdür.

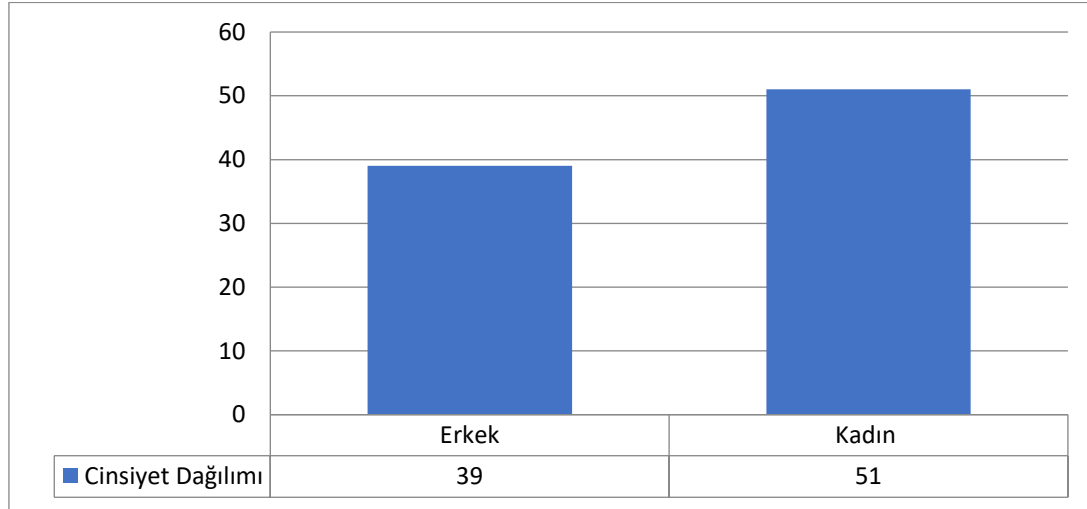
Grafik 2: Öğretmenlerin Yaş Grupları

3.2.1.3. Cinsiyet Dağılımı

Ankete katılan 90 Türkçe öğretmeninin cinsiyet dağılımına bakıldığında %56,7'sinin (51 kişi) kadın olduğu, %43,3'ünün (39 kişi) erkek olduğu görülmüştür.

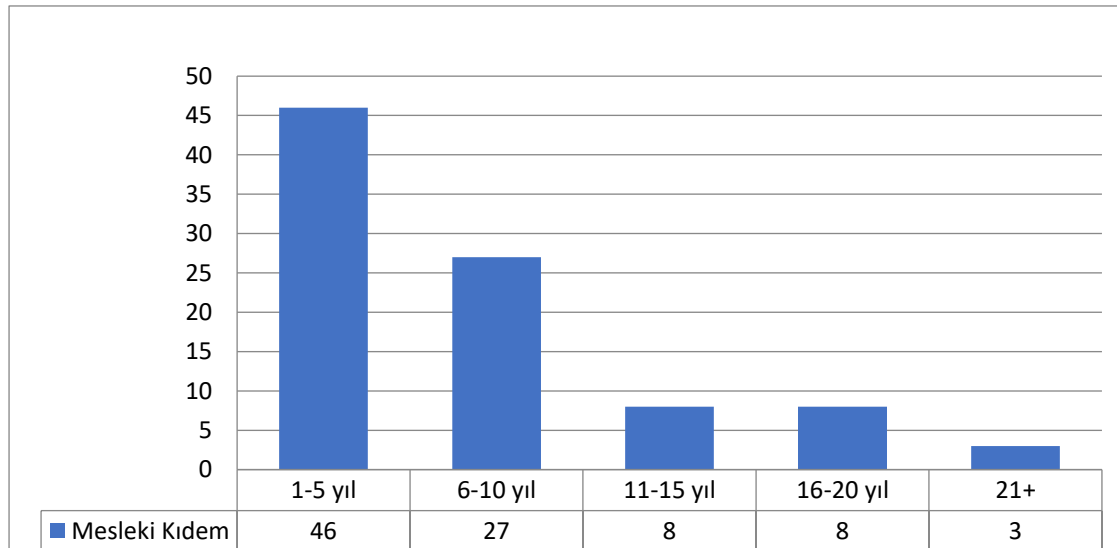
Grafik 3 : Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı

3.2.1.4. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri

Ankete katılan 92 Türkçe öğretmeninin mesleki kıdemlerine bakıldığında %50'sinin (46 kişi) 1-5 yıl arasında, %29,3'ünün (27 kişi) 6-10 yıl arasında, %8,7'sinin (8 kişi) 11-15 yıl arasında, % 8,7'sinin (8 kişi) 16-20 yıl arasında, %3,3'ünün (3 kişi) 21 yıldan fazla tecrübeye sahip olduğu görülmüştür.

Grafik 4: Mesleki Kıdem

3.3. Verilerin Toplama Aracı

Araştırma kapsamında veriler iki aşamada toplanmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinleri incelenmiştir. Bu süreçte doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. analiz sürecinde kitaplarda yer alan masal metinleri; sayıca dağılım, dil ve anlatım özellikleri, tema ve içerik yapıları, öğrenci yaş ve gelişim düzeyine uygunluk açısından belirlenen kategoriler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler, betimleyici bir yaklaşımla raporlanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, ortaokul Türkçe öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.. Görüşmeler yüz yüze ve çevrim içi ortamlarda yapılmış; izin alınan görüşmeler ses kaydıyla desteklenmiş, diğerleri ayrıntılı yazılı notlarla kaydedilmiştir.

Görüşme öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı, süreci ve gizlilik ilkeleri hakkında bilgilendirme yapılmış; katılım gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir.

Görüşme sorularının oluşturulmasında, Ali Fuat Arıcı'nın "Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Eğitime Katkıları" (2009) başlıklı tez çalışmasından faydalanılmıştır. Arıcı'nın çalışmasında kullanılan anket soruları incelenmiş ve ortaokul kademesine uygun olacak şekilde uyarlanmıştır. Soruların güncellenmesi ve araştırmanın kapsamına uygun hale getirilmesi sürecinde alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğretmenlerin demografik bilgilerini (yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim durumu vb.) belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan masal metinleri hakkındaki görüşleri, bu metinlerin öğrencilere katkıları üzerine sorular bulunmaktadır.

3.4. Veri Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler, içerik analizi ve betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Doküman analizi kapsamında ders kitaplarında yer alan masallar; tema, içerik, dil ve anlatım özellikleri açısından incelenmiştir. Öğretmen

görüşlerinden elde edilen veriler ise betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Görüşme formlarından elde edilen veriler frekans ve yüzde dağılımları ile özetlenmiş, öğretmenlerin görüşleri de dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Bu analizler sonucunda, devlet okullarında okutulan Türkçe DK'lerinde yer alan masal metinlerinin öğrenci eğitime olan katkıları, öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. 2023-2024 Eğitim- Öğretim Yılı 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Masal Metinlerinin İncelenmesi

2023-2024 Eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulları bünyesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitapları incelenmiştir.

Tablo 2 : Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallar

	Sınıf	Yayınevi	Masal Metni	Kaynak
1	5. sınıf	Koza yayınları	Küçük Çam Ağacı	Filiz Özden'in " <i>Bir Masal Anlat</i> " adlı kitabından, Nalan Kiraz'a ait.
2	6. sınıf	Anka yayınları	İbiş ile Memiş (dinleme metni)	Naki Tezel " <i>Türk Masalları Seçmeler</i> "
3	6. sınıf	Anka yayınları	Sucu ile Çatlak Testi	Judith Malika Lıberman, " <i>Masal Terapi</i> " kitabından. (Çeviri: İstem Erdener)
4	6. sınıf	MEB yayınları	Aksakallı Bilge ve Kağan	Tatar masalı. (Çeviri: Tarık Demirkan)
5	7. sınıf	MEB yayınları	Akıllı Evlat	Naki Tezel " <i>Türk Masalları</i> "
6	8. sınıf	Ferman yayınları	Tuzağa Düşen Ceylan	Refik Durbaş. " <i>Kuyruklu Hayvan Masalları</i> "

Bu çerçevede 5. Sınıfta kullanılan Koza yayınlarında masal türünde toplamda 1 adet metin bulunmaktadır. Bu masal Filiz Özden'in hazırladığı *Bir Masal Anlat* adlı kitaptan alınan ve Nalan Kiraz'a ait olan 'Küçük Çam Ağacı' adlı metindir. 6. sınıflarda kullanılan Anka yayınlarında masal türünde toplamda 2 adet metin bulunmaktadır. Bu masallardan birisi Naki Tezel'in *Türk Masalları Seçmeler* kitabından alınan 'İbiş ile Memiş' metnidir. Bu metin dinleme metni olarak verilmiştir. Diğer masal ise, Judith Malika Lıberman'ın *Masal*

Terapi kitabından alınan ‘Sucu ile Çatlak Testi’ metnidir. Bu metnin çevirisi İstem Erdener tarafından yapılmıştır. 6. sınıflarda kullanılan bir diğer kitap olan MEB yayınlarında masal türünde toplamda 1 adet metin bulunmuştur. Bu metin bir Tatar masalı olan ‘Aksakallı Bilge ve Kağan’ adlı metindir. Çevirisi Tarık Demirkan tarafından yapılmıştır. 7. Sınıfta kullanılan MEB yayınlarında masal türüne ait 1 adet metin bulunmaktadır. Bu masal Naki Tezel’in *Türk Masalları* adlı kitabından alınan ‘Akıllı Evlat’ adlı metindir. Bu metin dinleme metni olarak verilmiştir. 7. Sınıflarda kullanılan bir diğer yayın olan Dörtel yayınlarında herhangi bir masal metni ya da etkinliği bulunmamıştır. 8. Sınıflarda kullanılan Ferman yayınlarında 1 adet masal metni bulunmaktadır. Bu metin Refik Durbaş’ın *Kuyruklu Hayvan Masalları* adlı kitabından alınan ‘Tuzağa Düşen Ceylan’ adlı metindir. 8. Sınıflarda kullanılan MEB yayınlarında ise herhangi bir masal türü ve etkinliği bulunmamaktadır.

Masal metinleri dışında 6. Sınıf Anka yayınlarında Doğa ve Evren temasının içerisinde ‘Gökyüzündeki Ateş: Kutup Işıklar’ metninin anlama çalışmalarının akabinde öğrencilerden bir masal yazıp arkadaşlarıyla paylaşması istenmektedir. 7. Sınıf MEB yayınlarında Erdemler teması içerisinde ‘Akıllı Evlat’ metninin okuduğunu anlama çalışmalarının akabinde öğrencilerden bir masal yazmaları istenmektedir. 8. Sınıf Ferman yayınlarında Vatandaşlık teması içerisinde ‘Selim’i Anarım’ metninin okuduğunu anlama çalışmalarının akabinde öğrencilerden bir masal yazmaları ve arkadaşlarıyla paylaşmaları istenmektedir.

4.2. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Masallar

4.2.1.Küçük Çam Ağacı İsimli Metin

Masalda, bir kalenin önünde yer alan küçük çam ağacının diğer kazıklar tarafından kıskanılması ve kale muhafızları tarafından kaleden sökülme istenmesi konu edilir. Ancak halk bu küçük ağacı çok sever ve çevresinde zaman geçirmekten keyif alır. Ağacı kesmeye gelen askerler, halkın karşı çıkmasıyla engellenir. Bu olaydan sonra çam ağacı daha da değerli bir hâle gelir. Masal; kıskançlık, toplumsal dayanışma ve doğal değerlere sahip çıkma gibi temaları işlerken, bireyin çevresine sağladığı manevi katkının maddi ölçülerden daha üstün olduğunu vurgular.

4.2.1.1. Metin Hazırlık Çalışmaları

Metin hazırlık çalışmalarında iki soru yer almaktadır:

1. “Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerdeki ağaçlarla isimlerini eşleştiriniz.
2. Ağaçların faydaları nelerdir?” (Sevim, 2023, s. 134)

İki soru da metin türü hakkında ipucu vermemektedir. Birinci soruda çam, kavak, meşe ve söğüt ağaçlarının resimleri ve sözel olarak isimleri verilmiş bu resimlerle isimlerinin eşleştirilmesi istenmiştir. Metnin içeriğinde ormandan koparılıp kalenin önüne ekilen, mutlu mutlu yaşarken kesilmesi konuşulan ancak halkın galeyana gelip çaba göstermesiyle kesilmeyen bir ağacın serüveni anlatılmaktadır. Masalda çam ağacı dışında diğer ağaç türlerinden bahsetmemektedir. Bu yüzden öğrencilerin diğer ağaç türlerini bilmesi onları metne hazırlama, hazırbulunuşluluklarını ölçme, ön bilgilerini ortaya koyma noktasında pek bir katkı sunmayacaktır.

İkinci soruda ağaçların faydaları sorulmuştur. Metnin içeriğini ve türünü düşündüğümüzde bu sorunun da öğrencileri metne hazırlama noktasında katkısı oldukça düşüktür.

4.2.1.2. Metin Resim İlişkisi

“Küçük Çam Ağacı” adlı masalın ilk sayfasında kale duvarlarının önünde farklı ruh hallerindeki küçük çam ağacını kıskanan kazıklar ve kazıkların önünde tebessümler saçan küçük bir çam ağacı görülmektedir. (Resim 1) Masalın ikinci sayfasında kazık, ağaçlar ve kalenin etrafındaki evler tasvir edilmiştir. (Resim 2) Masalın üçüncü sayfasında da küçük çam ağacını baltalarla kesmeye gelen iki asker ve küçük çam ağacının korkusu resmedilmiştir. (Resim 3) Verilen üç resim de metinde anlatılanları tasvir etme, metnin içeriğini tahmin etme, öğrencinin zihninde anlatılan sahneleri canlandırma ve yapılandırma noktasında olumlu katkı sunmaktadır.

4.2.1.3. Metnin Kavranması

“Küçük Çam Ağacı” adlı masalın daha iyi anlaşılması, verilmek istenen iletilerin ve olayların ne kadar anlaşıldığının ortaya konması amacıyla metin kapsamında bazı sorular sorulmuştur. Bunlar:

1. “Küçük çam ağacı nerede yaşarmış?
2. Bu ağacı kim, neden buraya dikmiş?
3. Küçük çam ağacı neden yaşadığı yerdeki en güzel ağaç olduğunu düşünürmüş?
4. Kazıklar, küçük çam ağacına nasıl bir ders vermiş?
5. Küçük çam ağacı neyin hasretini çekermiş?
6. Küçük çam ağacının kibirli olduğu düşüncesine katılıyor musunuz? Neden? Açıklayınız.” (Sevim, 2023, s. 134)

Metinde verilen soruların hiçbirisi masal türünü buldurmaya yönelik değildir. Bu noktada metnin tür özellikleriyle ilgili öğrencilerin ön bilgilerinin hatırlatılması noktasında bir eksiklik görülmektedir. Bu eksikliğin kapatılması ders kitabından bağımsız olarak dersin öğretmenine düşmektedir. Soruların tamamı doğrudan metni anlama ve anlaşılabilirliği yorumlamaya dönüktür.

4.3. 6. Sınıf Anka yayınlarında yer alan kitaptaki masal metinleri:

4.3.1. İbiş ile Memiş İsimli Metin

İbiş ile Memiş, babalarının ölümünden sonra miraslarını paylaşırlar. Memiş kısa yoldan kazanç sağlama hayaline kapılarak elindeki hayvanları satar ve kayıplara karışır. İbiş ise tüm sorumluluğu üstlenir, çalışarak geçimini sağlar. Günün birinde yük arabasındaki buğdayların altına dönüştüğünü fark eder. Bu mucizevi ödül, onun sabırlı ve dürüst çabasının sonucudur. Memiş geri döndüğünde İbiş onu affeder. Masal, alın teriyle kazanılan başarının kalıcılığını ve affediciliğin yüceliğini ön plana çıkarır.

4.3.1.1. Metin Hazırlık Çalışmaları

Metnin hazırlık çalışmaları kapsamında iki soru yer almaktadır:

1. “Ailenizde sorumluluklar nasıl paylaşılıyor?
2. Karşılaştığınız sorunları nasıl çözüyorsunuz?” (Yavuz, Kahraman, 2023, s. 10)

İki soru da metin türü hakkında ipucu vermemektedir. Birinci soruda öğrencinin ailesindeki sorumlulukları nasıl paylaştıkları sorulmuştur. “İbiş ve Memiş” adlı masalda babalarının ölümünden sonra işleri paylaşmaları durumu söz konusu olmuştur. Dolayısıyla bu soru öğrencilerin ön bilgilerini ortaya çıkarması, hazırbulunuşluklarını ölçmesi ve metin hakkında ön bilgi vermesi noktasında yararlı olabilecek niteliktedir.

İkinci soruda öğrenciden karşılaştıkları sorunları nasıl çözdükleri sorulmuştur. Metin içerisinde kardeşlerinin babalarının ölümü üzerine işleri paylaşmaları, Memiş'in kaybolmasının akabinde de işlerin İbiş'e kalması, bu sorunun da üstesinden gelebilmesi gibi konular işlenmiştir. Dolayısıyla bu soru öğrencinin hazırbulunuşluğunu ölçmede, ön bilgilerini ortaya çıkarmada yararlı olmuştur denilebilir.

4.3.1.2. Metin Resim İlişkisi

İbiş ile Memiş adlı masalın ilk sayfasında babalarının İbiş ve Memiş isimli çocuklarına nasihat ettiği, ikinci sayfasında ise arabaya daha önce buğday yükleyen Memiş'in buğdaylarının altına dönüştüğünü gördüğü bir resim tasvir edilmiştir. Verilen iki resim de metinde anlatılanları tasvir etme, metnin içeriğini tahmin etme, öğrencinin zihninde anlatılan sahneleri canlandırma ve yapılandırma noktasında olumlu katkı sunmaktadır.

4.3.1.3. Metnin Kavranması

'İbiş ile Memiş' adlı masalın daha iyi anlaşılması, verilmek istenen iletilerin ve olayların ne kadar anlaşıldığının ortaya konması amacıyla metin kapsamında bazı sorular sorulmuştur.

1. Etkinlik

Aşağıdaki sorulardan hareketle okuduğunuz metni oluş sırasına göre defterinize özetleyiniz.

1. Metinde geçen şahıslar kimlerdir ve varlıklar nelerdir?
2. Olay nerede ve ne zaman geçmektedir?
3. Metnin serim bölümünde ne anlatılmaktadır?
4. Metnin düğüm bölümünde ne anlatılmaktadır?
5. Olay nasıl çözülmüştür?

Resim 3: 6. Sınıf Türkçe DK, Anka Yayınları: İbiş ile Memiş İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Soruları. (Yavuz, Kahraman, 2023, s. 12)

Okuduğunu anlama kapsamında birinci soruda varlık ve şahıslar, ikinci soruda mekan ve zaman sorulmuştur. Çoğu zaman bu sorular metin türünü bulmaya ipucu olabilir. Ancak metinde verilen şahıslar olağanüstü özelliklere sahip değildir. Mekan da köy tarla gibi bilinen yerlerdir. Zaman da günün belli vakitleridir. Dolayısıyla bu soruların yanıtları bizi masala götürmemektedir. Metnin üçüncü sorusunda serim bölümünde ne anlatıldığı sorulmuştur. Serim bölümünde masal başı tekerlemesi kullanılmış, “... masal’a da başladık.” denilerek okunulacak metin türü önceden haberdar edilmiştir. Dördüncü soruda düğüm bölümünde neler anlatıldığı sorulmuştur. Memiş’in elindeki hayvanları satıp kaçmasıyla İbiş’in yaşadığı zorluklar olağan bir akış içerisinde verilmiş olup metin türü hakkında bu bölüm bir ipucu sunmamaktadır. Beşinci soruda çözüm kısmı sorulmuştur. Olayın çözüm kısmında arabadaki buğdayların bir sabah altın’a dönmesiyle İbiş’in zorlu hayatından kurtulması gibi olağanüstü bir olay İbiş’in daha önce bulduğu bir kese altını karakola bırakmasıyla ilişkilendirilerek ‘İyiler her zaman kazanır.’ mesajı verilmek suretiyle masalın mutlu sonla bitmesi sağlanmıştır. Masaldaki şahıs, mekan, zaman ve olay örgüsünün öğrenciler tarafından tespit edilmesi onların metni anlamasına ve daha çok içselleştirmesine yarar sağlayacaktır.

2. Etkinlik

Okuduğunuz masalda kullanılan, anlamını bilmediğiniz kelimeleri ve bu kelimelerin anlamlarını, yeni oluşturacağınız sözlük defterinize yazınız. Kelimeleri masaldaki anlamları ile cümle içinde kullanınız.

3. Etkinlik

Aşağıdaki bölümleri metne uygun olarak doldurunuz.

1. Metnin serim paragrafında bulunan kalıplaşmış sözlere denir.
2. Metindeki kişiler:
3. Olayın geçtiği yer:
4. Olayın yaşandığı zaman:
5. Metinde yaşanan gerçek dışı olaylar:

Resim 4: 6. Sınıf Türkçe DK, Anka Yayınları: İbiş ile Memiş İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Soruları. (Yavuz, Kahraman, 2023, s. 12)

İkinci etkinlik kapsamında okunan masalda anlamı bilinmeyen kelimelerden bir sözlük ve metinde geçtiği anlamda örnek cümleler oluşturulması istenmiştir. Metin türü hakkında bu yolla bilgi verilmiştir. Bununla birlikte masal her ne kadar sade bir dille yazılmış olsa da masaldaki söz varlığının öğrencilere kazandırılmak istenmesi, günlük yaşamdan örnekler verilmesinin istenmesi öğrenciler için yerinde bir kazanç olacaktır.

Üçüncü etkinlik kapsamında birinci soruda tekerlemenin tanımını bir boşluk doldurma olarak istenmiştir. Beşinci soruda da gerçek dışı olaylar sorularak masal türü hakkında bir ipucu sunulmuştur. Bu etkinlik kapsamında sorulan diğer yer, zaman, şahıs soruları da daha önceki etkinlikte olması sebebiyle gereksiz bir tekrar oluşturmuştur.

4. Etkinlik

Aşağıdaki soruların cevaplarını defterlerinize yazınız.

1. İbiş ile Memiş babalarının ölümünden sonra sorumlulukları nasıl paylaşmışlar?
2. Memiş, çoban arkadaşının dedikleri üzerine kendi kendine neler söylemiş?
3. Memiş ile çoban arasındaki arkadaşlığı nasıl açıklarsınız?
4. Kardeşi Memiş'in ansızın çekip gitmesi üzerine İbiş ve annesi çok zor durumda kalmışlar. İbiş ne hissetmiş olabilir? Böyle bir durumda siz ne hissederdiniz?
5. Dükkânda içinde yüklü miktar altınla dolu kese bulan İbiş, keseyi götürüp karakola verdi. Eğer keseyi karakola vermeseydi onun hakkında neler düşünürdünüz?
6. Masalda İbiş; dürüstlüğü, azminin ve vefalı bir evlat olmanın karşılığını altınlar kazanarak aldı. Gerçek hayatta dürüst, azimli insanların kazançları neler olabilir?
7. Hz. Ali'nin "Hiç kimsenin hatasını yüzüne vurmayınız." sözüne metinden bir örnek bulup örneği arkadaşlarınıza okuyunuz.
8. Masalı gerçek dışı unsurlardan arındırarak yeniden yazınız ve bu yeni hâlini sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
9. Masalda koyu renkte yazılan cümleden sonra olay örgüsünde bir eksiklik bulunmaktadır. Bu eksiklik neyden kaynaklanmaktadır?

Resim 5: 6. Sınıf Türkçe DK, Anka Yayınları: İbiş ile Memiş İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Soruları. (Yavuz, Kahraman, 2023, s. 13)

3. etkinlik kapsamındaki okuduğunu anlama ve metni çözümleme soruları incelendiğinde 6. soruda metinde verilen buğdayların altına dönüşmesi olayına atıfta bulunarak İbiş'in dürüst ve azimli hallerinden dolayı bu ödülü aldığı söylenmiştir. Bununla birlikte öğrencinin gerçek ve gerçek dışı unsurların ayrımını ne derecede yaptıklarını ölçmek gayesiyle dürüst ve azimli insanların hayattaki kazançları sorularak yorumlanması istenmiştir. Sekizinci soruda masalın gerçek dışı unsurlardan arındırılarak yazılması istenmiştir. Böylece öğrencilerin masal ve diğer türler ayrımını yapması örtük olarak sağlanmıştır. Dördüncü soruda empati yapılması istenmiştir. Yedinci soruda Hz. Ali'nin bir sözü verilmiş, İbiş'in Memiş'i affetmesi olayı ile bağdaştırılarak metinlerarası yorum yapması istenmiştir. Diğer sorularda da metinde verilen olaylar doğrudan sorularak bilgi düzeyinde yanıtlar beklenmiştir.

4.3.2. Sucu ve Çatlak Testi İsimli Metin

Bir sucu, her gün omzundaki iki testiden biriyle eksiksiz su taşırken, diğeri çatlak olduğu için suyun bir kısmını kaybeder. Çatlak testi bu yüzden üzgündür ve işe yaramadığını düşünür. Ancak sucu, dökülen sular sayesinde yol boyunca çiçeklerin yetiştiğini ve bu çiçeklerle güzellik katıldığını anlatır. Bu açıklama testi mutlu eder. Masal, insanların sahip oldukları eksikliklerin dahi bir anlamı olabileceğini ve farklılıkların güzelliğe katkı sunabileceğini öğretir.

4.3.2.1. Metin Hazırlık Çalışmaları

- 1.” Kendi özelliklerinizi düşününüz. Bu özelliklerden hangisini daha çok beğeniyorsunuz?
2. Bu özelliğiniz sizi ve dolaylı olarak içinde bulunduğunuz toplumu nasıl etkiliyor?”
(Yavuz, Kahraman, 2023, s. 28)

“Dinleme öncesinde öğrencileri metne hazırlayacak sorular öğrencilerin motivasyonunu sağlaması açısından oldukça önemlidir.”(Dinçel, 2019, s.11) Bu anlamda metnin hazırlık soruları öğrencilerin motivasyonunu sağlamakta tam olarak yeterli değildir. İki soru da masal türünün özelliklerine dair ipucu vermesi açısından uygun değildir. Ancak öğrencileri metin içeriğinden haberdar etmesi, hazırbulunuşluklarını kontrol etmesi, kendi özelliklerinin

farkına varıp bunun bireysel ve toplumsal açıdan irdelenmesi, öğrencinin kendisini ifade etmesi açısından uygun sorulardır.

4.3.2.2. Metin Resim İlişkisi

Verilen metinde herhangi bir resim bulunmamaktadır. Dinleme metinlerinde resimlerin verilmesi öğrencinin konu ve olaylar hakkında fikir yürütmesi açısından önemlidir. “Dinleme metinlerinin sadece basılı kaynaklar olmaktan çıkıp görsel ve işitsel araçların kullanıldığı daha ilgi çekici bir hâle bürünmesi öğrencilerin daha dikkatli dinlemeye teşvik edilmesi açısından önemlidir.”(Dinçel, 2019, s.11) Buradan anlayacağımız üzere dinleme metinlerinde resimlerin olması öğrencilerin derse gütülenmesi, tahmin çalışmalarının yürütülmesi açısından birer avantaj sağlamaktadır.

4.3.2.3. Metin Kavrama Çalışmaları

3. Etkinlik

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metinden hareketle cevaplayınız.

1. Çatlak testi imgesi neyi ifade ediyor? Metne göre yorumlayınız.
2. Çatlak testi kusurunun farkına vardığında nasıl tepki veriyor?
3. Siz kusurlarınızı fark ettiğinizde nasıl tepki veriyorsunuz?
4. Sucu, testinin kusurunu nasıl değerlendiriyor?
5. Hayatınızdaki insanların kusurlarını nasıl yorumluyor ve bunlara nasıl tepki veriyorsunuz?

Resim 6: 6. Sınıf Türkçe DK, Anka Yayınları: Sucu ve Çatlak Testi İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları (Yavuz, Kahraman, 2023, s. 29)

Metindeki okuduğunu anlama sorularının hiçbirisi metin türünün özellikleri hakkında ipucu vermesi açısından uygun değildir. Metindeki üçüncü soru öğrencinin çatlak testiyle empati yapmasını amaçlayarak ikinci sorunun devamı niteliğindedir. Beşinci soru ise diğer insanların yapılan kusurları nasıl değerlendirdiği ve öğrencinin diğer insanlara bu durum hakkında nasıl tepki verdiğini sormak suretiyle eleştirel açıdan olayı ifade etmesi istenmiştir. Diğer sorularda doğrudan metinde geçen olayların aktarılması istenmektedir. Öğrencinin kendini sözlü olarak ifade etmesi, olayları yorumlarken empati kurması açısından sorulan sorular olumlu olarak değerlendirilirken; metin türüyle ilgili herhangi bir sorunun sorulmamış olması da bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

6. Sınıf düzeyinde kullanılan Anka yayınlarının ‘Doğa ve Evren’ teması içerisinde bulunan ‘Gökyüzündeki Ateş: Kutup Işıkları’ metninin anlama çalışmalarının akabinde 4. Etkinlik kapsamında öğrencilerden bir masal yazıp arkadaşlarıyla paylaşması istenmektedir.

4.4. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Yer Alan Masal Metni

4.4.1. Aksakallı Bilge ve Kağan İsimli Metin

Bir kağan, suya düşen değerli taşı bulması için halkına çağrı yapar. Hiç kimse taşı bulamaz. Aksakallı Bilge, genç bir delikanlıya yol gösterir. Genç, yansımanın peşinden giderek kırlangıç yuvasındaki inciye bulur ve taşı getirir. Kağan bu başarıyı ödüllendirir. Masal; bilgeliğe, akla danışmanın gücüne ve sabırlı arayışın önemine vurgu yapar. Aynı zamanda deneyimli kişilerin rehberliğinin, gençlerin doğru kararlar almasında belirleyici olduğunu gösterir.

4.4.1.1. Metin Hazırlık Çalışmaları

Metin serbest okuma metni olarak verildiğinden hazırlık çalışmaları bulunmamaktadır.

4.4.1.2. Metin Resim İlişkisi

Masalın ilk sayfasında kırlangıç yuvasında bulunan incinin tasviri yapılmıştır. Bu resim masalın ilk sayfasında geçen Kağan’ın suya yansıyan değerli taşı bulması için insanları seferber etmesini ancak bulamamasının akabinde bir gencin babasından aldığı tavsiyeyle kırlangıç yuvasında bulunan bir incinin yansıması olduğunu fark etmesi konusuna ithafen yapılmıştır.

4.4.1.3. Metin Kavrama Çalışmaları

Metin serbest okuma metni olarak verildiğinden kavrama çalışmaları bulunmamaktadır.

7. Sınıflarda kullanılan Dörtel yayınlarında herhangi bir masal metni ve masalla ilgili bir etkinliğe rastlanılmamıştır.

4.5. 7. Sınıflarda Kullanılan MEB Yayınlarında Kullanılan Masal Metni

4.5.1. Akıllı Evlat İsimli Metin

Bir baba, üç oğlunu sınamak üzere her birine bir kese altın verir ve bu altınları nasıl değerlendirdiklerini görmek ister. Büyük oğullar altınları kişisel zevkleri için harcarken, en küçük oğul köylülerin ihtiyaçlarını gözeterek toplum yararına işler yapar. Baba, bu tutumu takdir ederek onu ödüllendirir. Masal; toplum yararına çalışmanın bireysel çıkarlardan daha değerli olduğunu vurgular. Aynı zamanda ileri görüşlülük, sorumluluk ve erdemli davranışların ödüllendirileceğini gösterir.

4.5.1.1. Metin Hazırlık Çalışmaları

Hazırlık Çalışmaları

- Masalların dünyası ile yaşadığınız dünyayı karşılaştırınız.
- Bir masal kahramanı olsaydınız hangi masal kahramanı olmak isterdiniz? Neden?
- Sahip olduklarınız mı yoksa sahip olduklarınızla yaptıklarınız mı önemlidir? Neden?

Resim 7: 7. Sınıf DK, MEB yayınları: Akıllı Evlat İsimli metnin hazırlık soruları (Kır, Kırman, Yagız, 2023, s. 126)

Metinde üç hazırlık sorusu bulunmaktadır. Bu sorulardan ilk ikisi öğrencilerin masal hakkındaki hazırbulunuşluklarını ölçmesi açısından uygundur. Birinci soruda öğrencinin

masal dünyası hakkındaki ön bilgilerinden hareketle gerçek dünyayı karşılaştırması istenmiştir. Öğrencilerin ön bilgilerinden yararlanması ve öğrencinin kendini sözlü olarak ifade etmesinin sağlanması yönüyle uygun bir sorudur. İkinci soru yine öğrencinin ön bilgilerini harekete geçiren ve hazırbulunuşluğunu ölçen bir sorudur. Üçüncü soru ise metin hakkında ipucu vermektedir. Metinde her çocuğuna birer kese altın veren baba elindeki altınlarla çocuklarının neler yaptığını öğrenip ona göre mirasını bırakacak ve diğer kardeşlerine yön verecek çocuğunu seçecektir. Bu kapsamda metin hakkında ön bilgi yaratması açısından üçüncü soru uygun bir sorudur.

4.5.1.2. Metin Resim İlişkisi

Metin bir dinleme metni olup birinci sayfasında bir kese altın resmi görünmektedir. Bu bir kese altın metinde geçen babanın her çocuğuna verdiği altını temsil etmektedir.

4.5.1.3. Metin Kavrama Çalışmaları

1.Etkinlik Metni dinlerken not aldığınız kelimelerin anlamlarını tahmin ederek yazınız. Tahminlerinizin doğruluğunu TDK Türkçe sözlükten kontrol ediniz.

Kelimelerim	Tahminim

2.Etkinlik Dinlediğiniz metinde zengin adamın oğullarının birer kese altınla yaptıkları hakkındaki görüşlerinizi aşağıya yazınız.

Büyük Oğlan

Ortanca Oğlan

Küçük Oğlan

3.Etkinlik Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metinden hareketle cevaplayınız.

1. Zengin adam, oğullarını yanına neden çağırmıştır?
2. Baba, oğullarına birer kese altın verip onlardan ne yapmalarını istiyor?
3. Zengin adam, büyük ve ortanca oğlunun yaptıklarını nasıl değerlendiriyor? Açıklayınız.
4. Babanın yerinde olsaydınız sahip olduklarınızı evlatlarınızın arasında paylaşmak için nasıl bir çözüm bulurdunuz?
5. Sizce küçük oğlanın yapmak istedikleri, yaşadığı toplumun geleceğini hangi yönlerden etkileyebilir?
6. Zengin adamın çocuklarından birisi olsaydınız bir kese altınla neler yapardınız?

4.Etkinlik Dinlediğiniz metinde anlatılan olayların tutarlılığını (mantık kurallarına uyması, duygusal ve düşünsel çelişkiler taşımaması, konudan sapılması) sorgulayarak düşüncelerinizi yazınız.

Resim 8: 7. Sınıf DK, MEB Yayınları: Akıllı Evlat İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları (Kır, Vd. 2023, S. 127-128)

5.Etkinlik Öğretmeninizin yönlendirmesiyle gruplar oluşturunuz. Grup arkadaşlarınızla derlemiş olduğunuz tekerlemelerden hareketle "Tekerleme Atışması" yapınız.

6.Etkinlik Aşağıda "Akıllı Evlat" metninden bir bölüm verilmiştir. Bu bölümde yer alan basit, türemiş ve birleşik fiilleri kullanarak uygun kutulara yazınız.

(...) Çocuklar hemen hazırlığa başlamışlar. İşlerini bitirdikleri zaman gelip babalarının elini öpmüşler. Atlarına binip yola çıkmışlar.

Üçü birlikte bir zaman gittikten sonra önlerine üç yol çıkmış. Büyük kardeş sağdaki, ortanca kardeş ortadaki, küçük kardeş de soldaki yola yürümüş; uzaklaşmışlar.

Günler günlerle birleşiverip aylar olmuş. Aylar aylarla birleşiverip yıl olmuş da kimse farkına varamamış. Derken efendim baharlar yazları, yazlar da kışları kovalamış. Yel esmiş, sel gelmiş, üç yıl gelip çatmış. (...)

Basit Fiiller

Türemiş Fiiller

Birleşik Fiiller

7.Etkinlik Dinlediğiniz metnin istediğiniz bir bölümünü arkadaşlarınızla görev dağılımı yaparak canlandırınız.

8.Etkinlik Aşağıda verilen unsurlardan hareketle bir masal yazınız. Yazdığınız masalın içeriğine uygun bir başlık belirleyiniz.

KONU	KAHRAMANLAR	YER	ZAMAN
Konukseverlik	Oduncu ve Sansar	Orman	Gece yarısı
Doğru söylemek	Kral ve Köylü	Kaf Dağı'nın ardı	Güneş batarken
Alçakgönüllü olmak	Balıkçı ve Peri Kızı	Büyülü göl	Sisli bir ilkbahar günü

Resim 9: 7. Sınıf DK, MEB yayınları: Akıllı Evlat İsimli metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları (Kır, vd. 2023, S. 128-130)

Birinci etkinlik kapsamında dinlenen masalda öğrenciden anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamını metin bağlamından yararlanmak suretiyle bulması ve akabinde Türkçe Sözlükten bulduğu anlamın doğruluğunu teyit etmesi istenmiştir. Bununla birlikte masal her ne kadar sade bir dille yazılmış olsa da masaldaki söz varlığının öğrencilere kazandırılmak istenmesi, bağlamdan hareketle tahmin çalışması yapılması ve öğrenciyi araştırmaya yönlendirmesi açısından uygun bir sorudur. İkinci etkinlik kapsamında adamın üç oğlunun yaptıklarını öğrencinin ifade etmesi ve yorumlaması istenmiştir. Bu bağlamda öğrencinin kendini sözlü olarak ifade etmesi ve olayları daha iyi anlayabilmesi açısından uygun bir sorudur. Üçüncü etkinlik kapsamındaki dördüncü ve altıncı sorularda metindeki karakterlerin yerine öğrencinin kendisini koyması, farklı çözümler ve yorumlar getirmesi istenmiştir. Yedinci soruda ise babanın çözümünü beğendiği ve bütün işlerin yönetimini devrettiği küçük oğlunun yaptıklarının toplumsal açıdan irdelenmesi ve geleceğe etkisinin tahmin edilmesi istenmiştir. Diğer sorular ise doğrudan yanıtına ulaşılabilecek ve metnin ne derecede anlaşıldığının teyit edilmesine yarar sağlayacak sorulardır. Dördüncü etkinlikte ise metnin tutarlılık açısından incelenmesi istenmiştir. Metinde geçen ifadelerdeki çelişkilerin ortaya konması, tutarlılığın irdelenmesi Türkçe dersinin özel amaçlarına uygun ve öğrenci için işlevsel fayda sağlayacak bir kazanım olmuştur. Beşinci etkinlik kapsamında gruplar oluşturmak suretiyle karşılıklı tekerlemeler söylenilmesi istenmiştir. Hem sözcük dağarcığı hem de öğrencinin sosyalleşmesi açısından uygun bir etkinliktir. Altıncı etkinlik kapsamında sözcükte yapı konusuyla ilgili bir pekiştirme etkinliği verilmiştir. Kazanımlara uygun bir etkinliktir. Yedinci etkinlik kapsamında öğrencinin dinlenen masalı canlandırması istenmiştir. Öğrencinin metni daha iyi anlaması, içselleştirmesi, kendini sözlü olarak ifade etmesi açısından uygun bir etkinlik olmuştur. Sekizinci etkinlik kapsamında da kahramanların, konunun yer ve zamanın verilip öğrencinin ön bilgilerini de ekleyerek masal yazması istenmiştir. Öğrencinin hem masal konusundaki bilgilerini ölçmesi hem de bu bilgileri geliştirmesi açısından uygun bir etkinlik olduğunu söylemek mümkündür.

4.6. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Kullanılan Masal Metni

4.6.1. Tuzağa Düşen Ceylan İsimli Metin

Ormanda gezen bir ceylan tuzağa düşer. Yakın dostları olan karga, fare ve tosbağa hemen yardıma koşar. Fare ipin bulunduğu noktayı kemirerek ceylanı kurtarır. Daha sonra avcılar tosbağayı yakalar. Bu kez ceylan, avcılarını oyalayarak dostunu kurtarır. Masal; dostluk, yardımlaşma ve fedakârlık gibi evrensel değerleri işler. Her bireyin gücü sınırlı olabilir, ancak dayanışma içinde hareket edildiğinde en zorlu durumlar bile aşılabılır.

4.6.1.1. Metin Hazırlık Çalışmaları

Metin hazırlık çalışmaları kapsamında iki soru sorulmuştur:

1. “Mevlana’nın “Bir mum, diğer mumu tutuşturmakla ışıktan bir şey kaybetmez.” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi açıklayınız.
2. İnsanların neden yardımlaşmaya ihtiyacı vardır? Yardıma ihtiyaç duyduğunuz durumlar oldu mu? Anlatınız.” (Saygı,2023, s. 12)

İki soru da metin türünün özellikleri hakkında ipucu vermesi açısından uygun değildir. Ancak öğrencileri metnin içeriğinden haberdar etmesi, hazırbulunuşluklarını kontrol etmesi, öğrencinin kendisini sözlü olarak ifade edebilmesi bakımından uygun sorulardır.

4.6.1.2. Metin Resim İlişkisi

Tuzağa Düşen Ceylan masalının birinci sayfasında; karga, köpekler, kuşlar ve ceylan ormanlık bir alanda tasvir edilmiştir. İkinci sayfasında yine tuzağa düşmüş olan ceylanı kurtarmak için karga ve farenin çabalayışı, üçüncü sayfasında ise avcının çantasından karga sayesinde kurtulan tosbağa ve ceylanı yakalamaya çalışan avcılar tasvir edilmiştir. Metinde verilenlerle resimler uyumludur.

4.6.1.3. Metin Kavrama Çalışmaları

» 1. ETKİNLİK

Okuduğunuz şiirdeki anlamını bilmediğiniz kelime ya da kelime gruplarını aşağıya yazınız. Bunların anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu TDK Güncel Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

Öğrendiğiniz kelime ve kelime grupları ile bunların anlamlarını oluşturacağınız sözlüğe yazınız. Bu uygulamaya yıl boyunca devam ediniz.

Kelime/Kelime Grubu:

Tahmini Anlamı:

Cümlem:

Kelime/Kelime Grubu:

Tahmini Anlamı:

Cümlem:

Resim 26: 8. Sınıf DK, Ferman Yayınları: Tuzağa Düşen Ceylan İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları (Saygı, 2023, s. 15)

» 2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları şiire göre cevaplayınız.

1. Anlatılan olay nerede geçmektedir?
2. Şiirin kahramanları hangi varlıklardır?
3. Şiirde adı geçen varlıklar arasında nasıl bir yardımlaşma ve dayanışma vardır?
4. Hayvanlar, tuzağa düşen dostlarını nereden ve nasıl kurtarmıştır?
5. Metinde kullanılan “kırt kırt, fırt fırt, akıl fikir” gibi ikilemelerin metne katkısı açıklayınız.

» 3. ETKİNLİK

Okuduğunuz şiirin konusunu ve ana duygusunu aşağıya yazınız.

Şiirin Konusu

.....
.....
.....

Şiirin Ana Duygusu

.....
.....
.....

» 4. ETKİNLİK

Okuduğunuz şiire uygun yeni başlıklar bularak bu başlıkları aşağıya yazınız.

.....
.....

Resim 10: 8. Sınıf DK, Ferman Yayınları: Tuzağa Düşen Ceylan İsimli Metnin Okuduğunu Anlama Çalışmaları (Saygı, 2023, s. 16)

Birinci etkinlik kapsamında okunan masalda anlamı bilinmeyen kelimelerin bağlamdan hareketle tahmin edilmesi ve bu kelimelerden bir sözlük oluşturulması istenmiştir. Metin türü hakkında bu yolla bilgi verilmiştir. Bununla birlikte masal her ne kadar sade bir dille yazılmış olsa da masaldaki söz varlığının öğrencilere kazandırılmak istenmesi, bağlamdan hareketle tahmin yürütmesi ve akabinde araştırmaya yönlendirilmesi öğrenciler için yerinde bir kazanç olacaktır.

4.7. Ortaokul Kademesindeki Türkçe Kitaplarında Bulunan Diğer Masal Çalışmaları

6. Sınıf Anka yayınlarında Doğa ve Evren temasında bulunan ‘Gökyüzündeki Ateş: Kutup Işıkları’ metninin etkinlik çalışmaları kapsamında öğrencilerden bir masal yazıp arkadaşlarıyla paylaşmaları istenmiştir.

4. Etkinlik Aşağıdaki yönergeyi dikkate alarak bir masal yazınız.

- Masalınıza uygun bir başlık bulunuz.
- Masalınızda aşağıdaki kavramları kullanınız.
- Serim, düğüm, çözüm bölümlerini dikkatlice oluşturunuz.
- Yazım ve noktalama kurallarına uyunuz.
- Masalınız bittikten sonra, gerekli kontrolleri yapınız. Düzenlemeniz gereken yerler varsa düzenleyiniz.
- Masalınızı, arkadaşlarınıza okuyunuz.

Resim 11: 6. Sınıf Türkçe DK, Anka yayınları: Okuduğunu anlama çalışmaları: (Yavuz, Kahraman, 2023, s. 182)

8. sınıf MEB yayınlarında Erdemler temasında bulunan Akıllı Evlat metninin okuduğunu anlama çalışmalarının akabinde öğrencilerden bir masal yazmaları istenmektedir.

8.Etkinlik Aşağıda verilen unsurlardan hareketle bir masal yazınız. Yazdığınız masalın içeriğine uygun bir başlık belirleyiniz.

KONU	KAHRAMANLAR	YER	ZAMAN
Konukseverlik	Oduncu ve Sansar	Orman	Gece yarısı
Doğru söylemek	Kral ve Köylü	Kaf Dağı'nın ardı	Güneş batarken
Alçakgönüllü olmak	Balıkçı ve Peri Kızı	Büyülü göl	Sisli bir ilkbahar günü

Resim 12: 7. Sınıf Türkçe DK, MEB yayınları: Okuduğunu anlama soruları. (Kır, Kırman, Yagız, 2023, s. 129)

8. sınıf vatandaşlık teması içerisinde bulunan “Selim’i Anarım” metninin etkinlik çalışmaları kapsamında öğrencilerden bir masal yazmaları ve arkadaşlarıyla paylaşmaları istenmektedir.

► 8. ETKİNLİK

Aşağıya “serbest yazma” yöntemini kullanarak seçeceğiniz bir konuda masal yazınız. Metni yazarken yazım kurallarına uymaya özen gösteriniz. Bu amaçla yazım kılavuzundan yararlanabilirsiniz. Metninizi gözden geçirirken varsa metninizdeki yazım, noktalama hatalarını ve anlatım bozukluklarını düzeltiniz. Yazdığınız metni sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

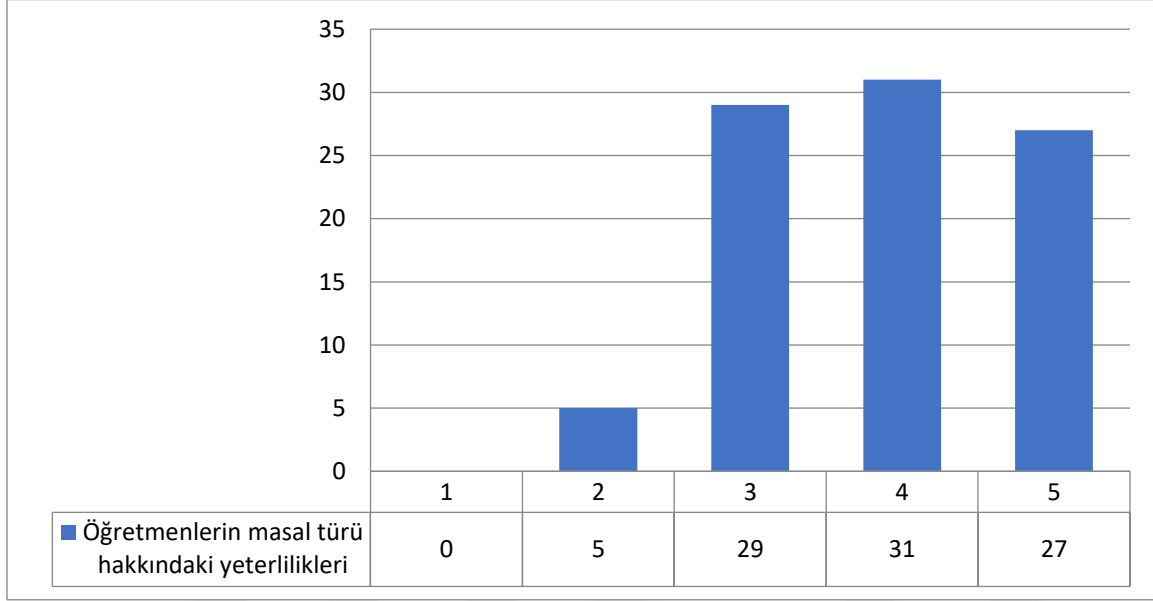
Resim 13: 8. Sınıf Türkçe DK, Ferman yayınları: Okuduğunu anlama soruları. (Saygı, 2023, s. 169)

4.8. Öğretmen Anketine Dayalı Bulgular

4.8.1. Türkçe Öğretmenlerinin Masal Türü Hakkındaki Yeterliliğine Dair Bulgular

Ankete katılan Türkçe öğretmenlerine: “Masallar hakkındaki bilgilerinizi ne düzeyde görüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Grafik 5: Öğretmenlerin Masal Türü Hakkındaki Yeterlilikleri

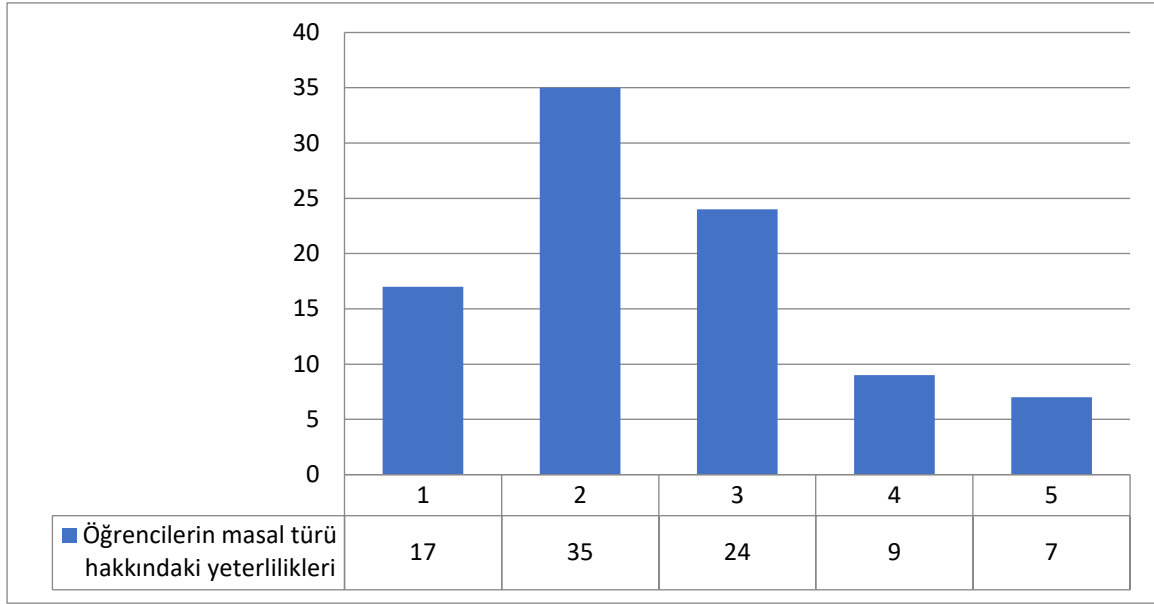

Bu kapsamda alınan yanıtlara bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin hiçbiri masal hakkındaki bilgilerini çok yetersiz olarak görmemektedir. Öğretmenlerin %5,4’ü (5 kişi) masal türü hakkındaki bilgilerini yetersiz görmektedir. %31,5’i (29 kişi) masal türü hakkındaki bilgisinin orta derecede olduğunu ifade etmiştir. %33,7’si(31 kişi) masal türü hakkındaki bilgilerinin iyi derecede olduğunu, % 29,3’ü (27 kişi) de masal türü hakkındaki bilgilerinin çok iyi derecede olduğunu ifade etmişlerdir.

4.8.2. Öğrencilerin Masal Türü Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olup Olmadığına Dair Bulgular

Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerine: “Öğrencilerinizin masal türü hakkındaki bilgileri ne düzeydedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu kapsamda alınan yanıtlar şöyledir:

Grafik 6: Öğrencilerin Masal Türü Hakkındaki Yeterlilikleri

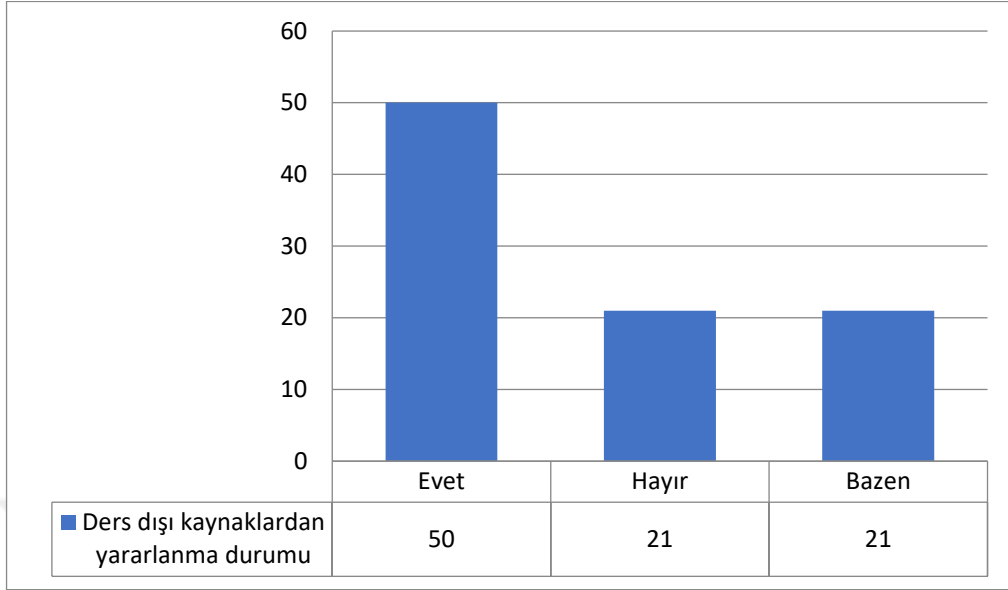

Ankete katılan Türkçe öğretmenlerinin %18,5'i (17 kişi) öğrencilerin masal türü hakkındaki bilgilerini oldukça yetersiz, % 38'i (35 kişi) ise yetersiz olarak görmektedir. % 26,7'si (24 kişi) öğrencilerin masal türü hakkındaki bilgisinin orta derecede olduğunu ifade etmiştir. % 9,8'i (9 kişi) öğrencilerin masal türü hakkındaki bilgilerinin iyi derecede olduğunu, %7,6'sı ise çok iyi derecede olduğunu ifade etmişlerdir. Ankete bakarak öğrencilerin masal hakkındaki bilgilerinin oldukça sınırlı olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

4.8.3. Ders Dışı Kaynaklardan Yararlanılmasına İlişkin Bulgular

Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerine: “MEB Türkçe ders kitaplarında bulunan masallar dışında farklı kaynaklardan öğrencilerinize masallar okutuyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

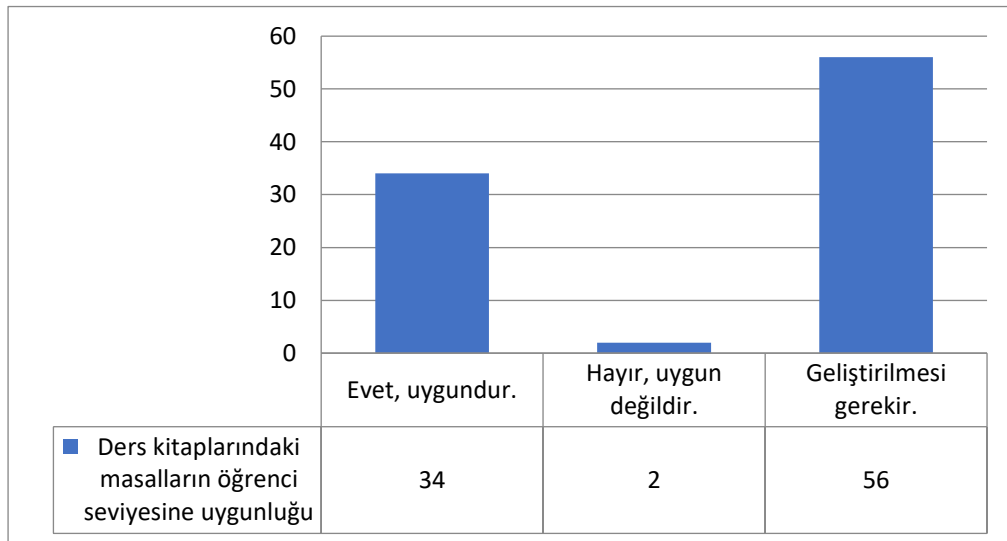
Grafik 7: Ders Dışı Kaynaklardan Yararlanma Durumu

Alınan yanıtlara bakıldığında öğretmenlerin % 54,3'ü (50 kişi) devlet okullarında kullanılan kitaplar dışında ek kaynaklardan da yararlandığını ifade etmişlerdir. % 22,8'i (21 kişi) devlet okullarında kullanılan kitaplar dışında ek kaynaklardan yararlanmadığını ifade etmişlerdir. % 22,8'i (21 kişi) ise devlet okullarında kullanılan MEB kitapları dışında ek kaynaklardan da bazen yararlandığını ifade etmişlerdir.

4.8.4. Türkçe Ders Kitaplarının Öğrencilerin Seviyelerine Uygun Olup Olmadığına Dair Bulgular

Grafik 8: Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Seviyesi Uygunluğu

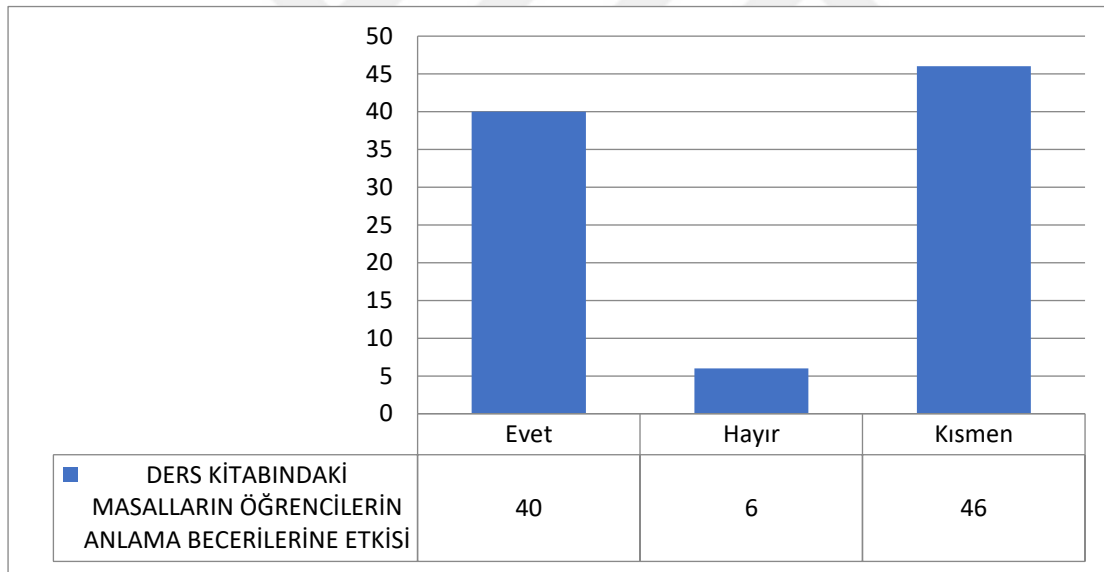

Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerine: “Kullandığınız Türkçe ders kitabında bulunan masallar öğrencilerinizin seviyesine uygun mudur?” sorusu yöneltmiştir. Alınan yanıtlara bakıldığında örneklemdaki Türkçe öğretmenlerinin %37’si (34 kişi) ders kitaplarındaki masalların öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirtirken %2,2’si (2 kişi) de öğrenci seviyesine uygun olmadığını belirtmektedir. %60,8’i ise (56 kişi) Kısmen uygun olduğunu ancak geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

4.8.5. Ders Kitabındaki Masalların Öğrencilerin Anlama Becerilerine Etkisi

Ankete katılan Türkçe öğretmenlerine: “Kullandığınız Türkçe ders kitaplarındaki masallar öğrencilerinizin dinlediğini ya da okuduğunu anlama becerisini geliştirecek kapasitede midir?” sorusu yöneltmiştir.

Grafik 9: Masalların Öğrencilerin Anlama Becerilerine Etkisi

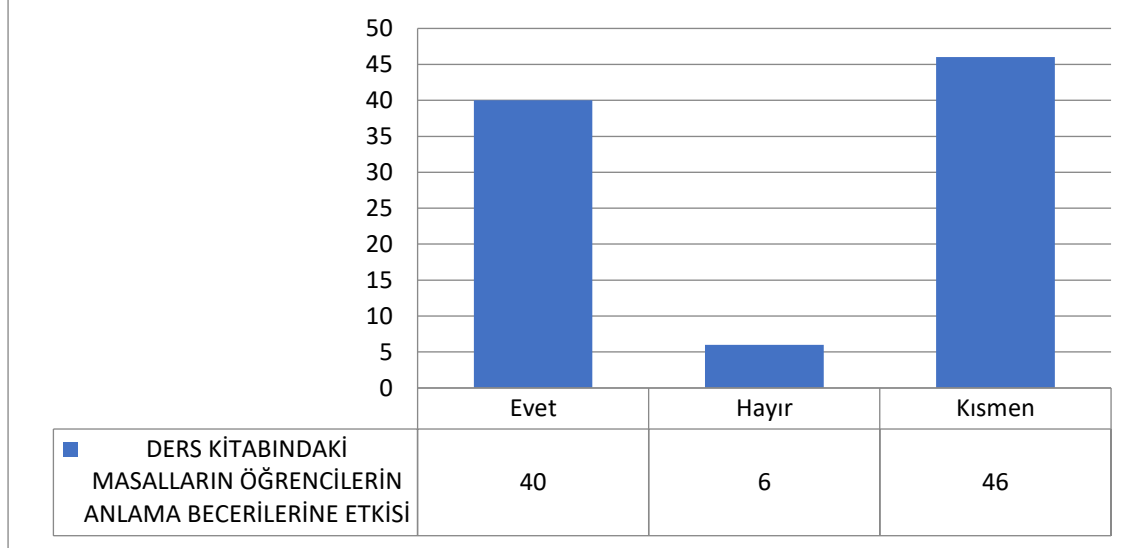

Bu kapsamda alınan yanıtlar şöyledir: Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerinin % 43’5’i (40 kişi) ders kitaplarında kullanılan masalların öğrencilerin anlama becerilerine olumlu katkı yaptığını düşünürken % 6,5’i (6 kişi) olumlu katkı yaptığını düşünmemektedir. Bununla birlikte % 50’si (46 kişi) kısmen katkı yaptığını ancak geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

4.8.6. Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrencilerin Anlatma Becerilerine Etkisi

Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerine: “Kullandığınız Türkçe ders kitaplarındaki masallar öğrencilerinizin anlatma becerisini geliştirecek nitelikte midir?” sorusu yöneltilmiştir.

Grafik 10: Masalların Öğrencilerin Anlatma Becerilerine Etkisi

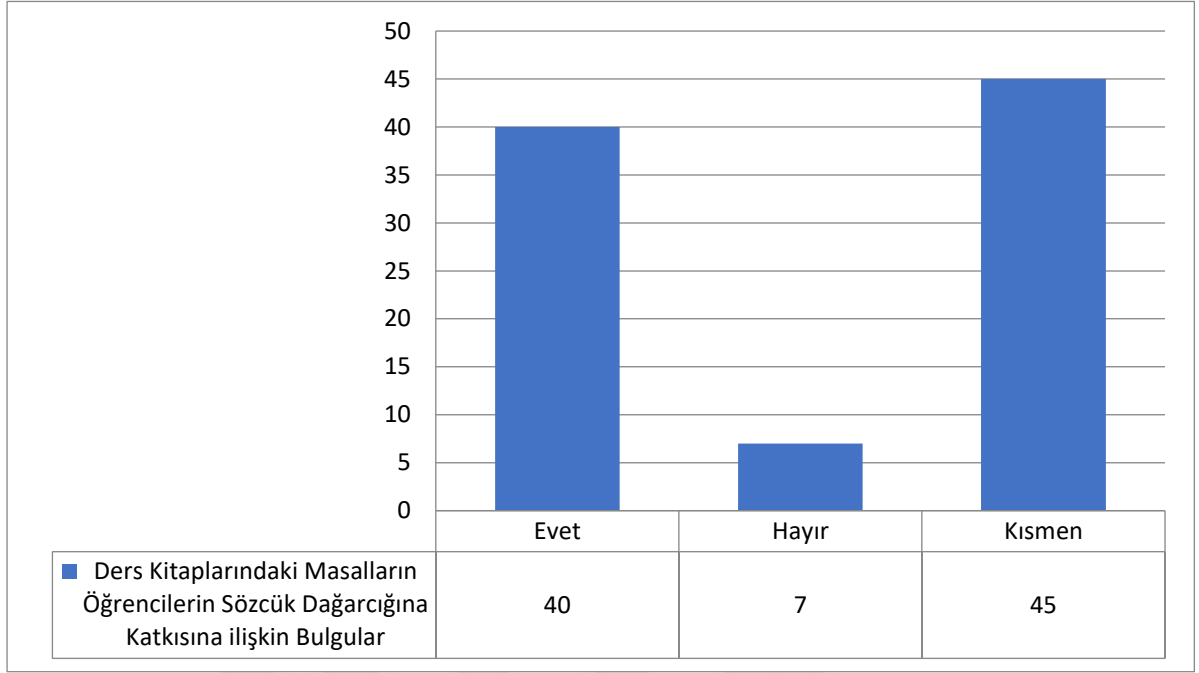

Bu kapsamda alınan yanıtlar şöyledir: Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerinin % 41,3’ü (40 kişi) ders kitaplarında kullanılan masalların öğrencilerin anlatma becerilerine olumlu katkı yaptığını düşünürken % 8,7’si (6 kişi) olumlu katkı yaptığını düşünmemektedir. Bununla birlikte % 50’si (46 kişi) kısmen katkı yaptığını ancak geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

4.8.7. Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrencilerin Sözcük Dağarcığına Katkısına ilişkin Bulgular

Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerine: “Kullandığınız ders kitabında bulunan masallar öğrencilerinizin sözcük dağarcığını geliştirecek kapasite midir?” sorusu yöneltilmiştir

Grafik 11: Masalların Öğrencilerin Sözcük Dağarcığına Katkısına İlişkin Bulgular

Örnekleme giren Türkçe öğretmenlerinin % 43,5'i (40 kişi) ders kitaplarındaki masalların öğrencilerin sözcük dağarcıklarına olumlu yönde katkı yaptığını belirtirken % 7,6'sı (7 kişi) öğrencilerin sözcük dağarcıklarına katkı sağlamadığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte % 48,9'u (45 kişi) öğrencilerin sözcük dağarcıklarına kısmen katkı sağladığını ancak geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

5.1. Sonuç ve Tartışma

Türkçe dersinin kazanımlarına ulaşmada, Türk dilinin zengin içeriğinin görülmesinde, halk kültürünün ve bilincinin oluşmasında en önemli araç metinlerdir. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinler ve bu metinlerin niteliğinin iyileştirilmesi son derece önem arz etmektedir.

Bu çalışmada ortaokul kademesindeki tüm sınıf düzeylerinde okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan masal türü yazıların öğrenci eğitime nitelik ve nicelik olarak katkıları öğretmen görüşleri de alınmak suretiyle ele alınmıştır.

Bu çalışmada, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki altı masal metni incelenmiştir. Metinlerdeki hazırlık soruları, resimlerin işlevi, okuduğunu anlama çalışmaları ve etkinlikler ele alınmıştır. Ayrıca, öğrencilerin ve öğretmenlerin masallar hakkındaki bilgileri, öğretmenlerin masal türüne dair görüşleri, ders kitaplarındaki masal metnlerinin nicelik ve nitelik açısından yeterliliği değerlendirilmiştir. Bu metinlerin, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerine, eleştirel düşünme ve akademik gelişimlerine katkısı, öğretmen görüşleri doğrultusunda analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metnlerinin sayısının sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Özellikle beşinci ve altıncı sınıf seviyelerinde nispeten daha fazla masal metnine yer verilmesine karşın, yedinci ve sekizinci sınıflarda bu tür metinlere daha az rastlanmaktadır. Bununla birlikte ders kitaplarında yer alan masalların öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerine katkı sunduğu ancak bu katkının sınırlı olduğu ortaya konmuştur. Çoğu masal metninin etkinliklerle yeterince desteklenmediği, metin öncesi ve metin sonrası çalışmalarda öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek yönlendirmelerin eksik olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, masalların öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarını zenginleştirdiği tespit edilmekle birlikte; öğretmenler, daha çeşitli ve zenginleştirilmiş metinlere ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Masalların sözcük dağarcığına katkısı olduğu ancak bazı metinlerin dil ve anlatım açısından öğrencilerin seviyesine uygunluk göstermediği belirtilmiştir.

Öğrencilerin gelişim sürecinde dil becerilerinin yanı sıra eleştirel düşünme ve değerler eğitimi açısından da önemli bir işleve sahip olan masalların, daha geniş bir yelpazede ve pedagojik ilkeler çerçevesinde ders kitaplarında yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Masallar, çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynar. Şahin'in (2011) çalışması, öğretmenlerin masalların çocuk gelişimine etkilerine dair görüşlerini incelemiştir. Bu çalışmada, öğretmenler masalları genellikle olağandışı ve hayal ürünü yazılar olarak tanımlamışlardır. Şahin, masalların çocukların hayal gücünü geliştirdiğini, dil becerilerini artırdığını ve değerler eğitime katkı sağladığını belirtmektedir. Bu bulgular, çalışmamızın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Özellikle, masalların öğrencilerin dil gelişimine ve değerler eğitime olan katkısı vurgulanmıştır.

Özellikle Arıcı'nın *İlköğretim Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitime Katkıları* (2009) isimli çalışması ile karşılaştırıldığında, benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Arıcı'nın çalışması, üçüncü sınıf düzeyinde yer alan masalların öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmede önemli bir araç olduğunu ancak seçilen metinlerin eğitimsel hedefler doğrultusunda özenle belirlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu tez çalışmasında da ortaokul ders kitaplarında yer alan masalların öğrencilerin akademik ve duyuşsal gelişimine katkı sağladığı, ancak seçilen masalların eğitim programındaki amaçlarla yeterince bütünleşmediği tespit edilmiştir. Arıcı'nın bulgularına paralel olarak, bu çalışmada da masal sayısının artırılması ve etkinliklerin zenginleştirilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Çiftçi ve Kaya'nın (2020) yaptığı bir çalışmada, masalların çocukların dinleme becerisi, okuma, hayal kurma, merak ve keşfetme gibi birçok becerinin gelişimine katkı sunduğu belirtilmiştir. Ayrıca, masalların toplumun değer yargılarını ve yaşam biçimini yansıtarak çocukların içinde yaşadığı toplumun dilini ve kültürel değerlerini öğrenmesine yardımcı olduğu vurgulanmıştır. Benzer şekilde, bu çalışmada da ortaokul seviyesindeki Türkçe ders kitaplarında yer alan masallar incelenmiş ve bazı masalların seçilmesinde belirli bir özen gösterilmediği, dolayısıyla öğrencilerin bilişsel ve duygusal gelişimlerine katkı sağlamadığı belirtilmiştir. Bizim çalışmamızda da benzer sonuçlara ulaşılmış ve masal seçimi konusunda öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin göz önünde bulundurulması ve masal türlerinin kazanımlarını öğrencilerine daha etkin bir şekilde aktarma potansiyeline sahip seçimlerin yapılması gerektiği önerilmiştir.

Benzer şekilde, Türkben'in (2018) çalışması da masalların ana dili eğitimi sürecinde çocuk gelişimine katkılarını öğretmen görüşleri açısından ele almıştır. Bu çalışmada, masalların çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimine olumlu etkileri olduğu, yaratıcılıklarını geliştirdiği ayrıca temel dil becerilerinin kazandırılmasında etkili bir araç olduğu vurgulanmıştır. Bu bulgular, masalların eğitimdeki önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Çalışmada ulaşılan bulgular doğrultusunda, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan masalların öğrencilerin dil gelişimi üzerindeki katkısının önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Masallar aracılığıyla öğrencilerin sözcük dağarcıklarının geliştiği, anlatım becerilerinin desteklendiği ve kültürel değerlerin aktarıldığı görülmektedir. Bu noktada Derman (2008) dil becerilerinin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için öğrencilerin kelime hazinelerinin zenginleştirilmesi ve konuştukları dilin kurallarını fark etmelerinin temel bir ön şart olduğu ifade etmektedir. Bu görüş, masalların eğitimde sadece edebi bir ürün olarak değil, aynı zamanda dil öğretiminin de güçlü bir aracı olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla ders kitaplarında yer alan masal türü metinlerin seçiminde öğrencilerin yaş ve gelişim düzeyine uygunluk kadar, dilsel zenginlik ve anlatım özellikleri de dikkate alınmalıdır.

5.1. Öneriler

Masalların nitelik ve niceliklerini ortaya koymayı ve niteliğinin iyileştirilmesini amaçlayan çalışmamız sonucunda şu önerilerde bulunulabilir:

- a) Masal türünde yapılan bu çalışma ders kitaplarının niteliğinin iyileştirilmesi amacıyla diğer türlerde de yapılmalıdır.
- b) Bu çalışmada alınan öğretmen görüşleri doğrultusunda ders kitaplarında yer verilen masallar, bu masallar için hazırlanan hazırlık soruları, okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri gözden geçirilmelidir. Bu kapsamda hazırlanan sorular masal türünün özellikleri hakkında okuyucuya ipucu vermelidir.
- c) Ders kitaplarında yer alan masal türünün nitelik ve nicelik bakımından daha iyi olması sağlanmalıdır.
- d) Öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin önemli bir kısmı masal türü hakkındaki bilgilerini iyi derecede görmemektedir. Aynı zamanda da öğretmenler öğrencilerin de masal türü hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını düşünmektedir. Bu yüzden

hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin masal türü hakkında daha fazla bilgiye sahip olması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

- e) Masal türü verilirken edebiyatımızın seçkin örnekleri kullanılmalı, bu kapsamda sorulan sorular da öğrencilerin dört temel becerisine ve eleştirel düşünmesine yarar sağlayacak yapıda olmalıdır.
- f) Örneklemdaki Türkçe öğretmenlerinin görüşleri neticesinde masal türünün ders öğretimi ve örtük iletiler açısından önemli olduğuna ulaşırsak da aynı ankette yeterince önem vermediklerini, ek çalışmaları yeterince yapmadıklarını da görmekteyiz. Bu kapsamda öğretmenlerin ders kaynaklarına bağımlı kalmaması, ek kaynaklardan destek alması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli masalları*. Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2005). *Hayvan masalları*. Akçağ Yayınları.
- Ateş, M. (2005). Ziya Gökalp ve çocuk edebiyatı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14) 95-114.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61791/924050#article_cite
- Boratav, P. N. (1969). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Gerçek Yayınları.
- Çetin, İ. (2019). *Türk halk edebiyatı*. Nobel Yayınları.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe eğitimindeki yeri ve önemi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çiftçi, Ö., Kaya, M. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki masalların duygusal yön analizine göre değerlendirilmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 799-822.
<https://doi.org/10.33711/yyuefd.751850>
- Derman, S. (2008). *Dil bilgisi öğretiminde metinlerin seçimi üzerine bir araştırma* (Tez No. 235267) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dinçel, Keray B. (2019). Türkçe (5, 6, 7, 8) ders kitaplarında dinleme etkinlikleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(1), 40-54.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijlet/issue/82544/1427333>
- Elçin, Ş. (2004). *Halk edebiyatına giriş* (8. baskı). Akçağ Yayınları.
- Ertürk, N., Keleş, S., Külünk, D. (2023). 6. sınıf Türkçe ders kitabı. MEB Yayınları.
- Günay, U. (1975) *Elâzığ Masalları*. Atatürk Üniversitesi Basımevi

Güney, E. C. (1966). *Folklor ve eğitim*. Milli Eğitim Basımevi.

Helimoğlu Yavuz, M. (2013). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. Eğiten Kitap Yayınları.

Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde masalın yeri*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kayabaşı, O. A. (2016). Türk destanlarında baba-oğul çatışması. *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(4), 505-516.

<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9341>

Kayabaşı, R. G. (2016a). Söylemsel yapı unsurları bakımından Anadolu ve Kazak sahası masallarının karşılaştırılması.. *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(4), 373-390.

<https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.9334>

Kayabaşı, R. G. (2016b). Anadolu sahası masallarında kahramanın doğumu ve kahraman olma süreci. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 79, 129-142.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tkhcbva/issue/71968/1157813>

Ketene, C. (1990). *Kerkük halk edebiyatından seçmeler*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kır, T., Kırman, E., & Yağız, S. (2023). *7. sınıf Türkçe ders kitabı*. MEB Yayınları.

Koca, T., Yıldız, D. (2023). 21. yüzyılda masal: Klasik masal ve anti-masal kitaplarının içerik unsurları bakımından karşılaştırılması. *Eğitim Ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (2), 70-89.

<https://doi.org/10.51725/etad.1463206>

Millî Eğitim Bakanlığı. (1973). *Millî Eğitim Temel Kanunu No. 1739*.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>

Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı. (Ortaokul 5-8. sınıflar)*.
<https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=389>

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Türkçe dersi öğretim programı (Ortaokul 5-8. sınıflar)*.
<https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>

Rousseau, J. J. (2009). *Emile* (Yaşar Avunç, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları*. Akçağ Yayınları.

Sakaoğlu, S. (2019). *Masal araştırmaları*. Akçağ Yayınları.

Saygı, S. (2023). *8. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ferman Yayınları.

Sevim, B. (2023). *5. sınıf Türkçe ders kitabı*. Koza Yayınları.

Şahin, M. (2011). Masalların çocuk gelişimine etkilerinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. *Milli Folklor Dergisi*, 1(12), 208-219.

Şimşek, T. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Suna Yayınları.

Şirin, M. R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayınları.

TDK. (2022). *Türkçe sözlük*. TDK Yayınları.

Tezel, N. (2009). *Türk masalları*. Alfa Yayınları.

Türkben, T. (2018). Ana dili eğitimi ve öğretimi sürecinde masalların çocuk gelişimine katkılarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(9), 14130

<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14130>

Yavuz, D., Gökmen, K. (2023). *6. sınıf Türkçe ders kitabı*. Anka Yayınları.

Yavuz, M. H. (2018). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. Eğiten Kitap Yayınları.

Yıldırım, A. Y. Şimşek, H., (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.

Seçkin Yayınevi,

Yılmaz, A. (2012). Çocuk Eğitiminde Masalın Yeri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-*

Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (25), 299-306.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/11412/136301>

7. EKLER

Ek 1: Küçük Çam Ağacı İsimli Metin

KÜÇÜK ÇAM AĞACI

Çok çok eski zamanlardan birinde küçük bir şehri çevreleyen kalenin içinde, tam hendeğin ardındaki kocaman sivri kazıkların dibinde küçük bir çam ağacı yaşarmış. Bu çam ağacını kalede yaşayan ahaliden birinin oğlu olan küçük bir çocuk dikmiş oraya.

Küçük çam ağacı, hendeğin arkasındaki kazıkların hemen dibinde yaşarmış o günden beri. Daha bebekken ormandan sökülüp getirilmiş meğer. Çam ağacını ormandan söküp getiren, bu sevimli çocuğun babasıymış. Oğluyla birlikte, ona yaşıt bir ağaç büyütmek istermiş. Küçük oğlan da bu çam ağacını çok sever, onun çevresinde oynar, onunla konuşur dururmuş. Yağmurun yağmadığı sıcak yaz günlerinde serinlesin diye ona su taşırmış. Küçük oğlan her yıl ağacın tepesinde büyüyen açık yeşil taze iğne yapraklara sevinçle bakarmış.

O böyle sevgi içinde büyüyedursun, kaleyi çevreleyen duvarın kazıkları kendi aralarında söylenir dururlarmış. Bu çam ağacı onlara hem gençliklerini hem de yapamadıkları şeyleri hatırlatıyormuş. Hatırlatıyormuş ama çok da kibirliymiş küçük çam ağacı. Sabahtan akşama, gecedен gündüze kendi aralarında konuşup durdukları hâlde, bilinmez neden, onları hiç duymuyormuş.

Ya hiç duymuyormuş ya da kendisinin de onlardan biri olduğunu (...) anlayamıyormuş. Kazıklar bu duruma gittikçe daha çok sinirleniyor, sonra rüzgârla daha bir takırdıyorlarmış. Küçük çam ağacı ise bütün bunlardan habersiz kendi küçük dünyasında oyalanıyor, yaşamın keyfini sürüyormuş.

Ona göre bu kalenin içinde, çevresinde kendisinden büyük bu birkaç ağaçla birlikte bir ömür yaşayıp gidebilirlermiş. Kale içindeki insanlar, biraz da gençliğinin sevimliliğinden olacak, en çok küçük çam ağacıyla ilgilenirlermiş. Öteki ağaçlar çok yaşlandıkları, çok yaprak döktükleri için olsa gerek bu kadar ilgi görmezlermiş. Küçük çam ağacı da kendisinin avludaki bütün ağaçlardan, hatta orman dedikleri o yer neredeyse oradaki bütün ağaçlardan daha güzel, daha gösterişli olduğuna inanırmış. Bu yüzden de insanlar dışında hiçbir şey umurunda olmazmış.

Gecelerden bir gece, tam arkasında bir fısıltı duymuş. Bakınmış bakınmış, hiçbir insan görememiş. Fakat ses de kesilmemiş.

"Hey! Baksana buraya. Küçük çam ağacı dinle hele, baksana buraya!" diyormuş havadaki ses.

Sonunda küçük çam ağacı bu sesin arkasındaki kazıklardan geldiğini anlamış. Hayretle onlara bakmış. Kazıkların en irisi başlamış konuşmaya:

"Sen, oradaki, genç çocuk! Sen hiç arkadaki sesleri, fısıltıları duymaz mısın? Bütün bir bahar seninle konuşmaya çabaladık, bir dönüp bakmadın."

"Sizi duymadım." demiş küçük çam ağacı. "Kazıkların konuşabildiğini bilmiyordum."

"Sen ne sanıyorsun kendini?" demiş yaşlı kazık. "Biz de bir zamanlar senin gibi küçük ağaçlardık. Hem biz senin gibi öyle avlularda değil, ulu ormanlarda büyüdük, ulu ağaçlar olduk!" demiş.

"O zaman neden şimdi buradasınız?" demiş küçük çam ağacı. "Hem dallarınıza, yapraklarınıza ne oldu? Siz ağaç mıydınız gerçekten?"

"Ağaçtık tabii ya... Kokumuzu almıyor musun? Biz ormanda ağaçtık ama sonra senin o çok sevdiğin insanlar geldi, devirdiler bizi. Birçoğumuzu kestiler. Kestikleri ağaçların bir kısmını da böyle doğrayıp buralara diktiler!" demiş.

Küçük çam ağacı bunu duyunca öyle üzülmüş öyle üzülmüş ki gözlerinden yaş gelmiş. Kendi sonunun da buna benzeyeceği düşüncesiyle ürpermiş.

Onun bu hâlini gören kazıklar dersini aldığını görerek yine kendi kendilerine konuşmaya dönmüşler. Küçük çam ağacı o gece sabaha kadar kazıkların dibinde kendi başına titreyip durmuş.

5. Sınıf Koza Yayınları Türkçe DK: Küçük Çam Ağacı İsimli Metin (Sevim, 2023, s. 135)

Aradan birkaç gün geçtikten sonra küçük çam ağacı, avludaki ağaçların seslerini duymuş bir gece. Kendi aralarında sohbet ediyorlarmış. Her biri kendi köklerinin alındığı ormanları anlatıyormuş. O ormanlar öyle güzel, öyle yüce, öyle yeşilmişler ki aralarına bir tüy düşse yere inemeyecek kadar birbirlerine sarmalanmışmış dalları. Onlar hasretle geldikleri ormanlardan söz ederken küçük çam ağacının burnunun direği sızlamış. Böyle büyük küçük bir sürü arkadaşının olacağı bir ormanda hayal etmiş kendisini. Ama çok küçükken alındığı için ormanı hatırlamıyormuş.

O günden sonra, küçük çam ağacı her gece kazıkları, avludaki ağaçları dinler olmuş. Hatta sonraları geceleri avluya bırakılan köpekleri, gündüzleri dallarına konan kuşları da dinlemiş. Her biri başka bir hikâye anlatıyormuş. Her birini dinleye dinleye kendinden geçmiş. Küçük çam ağacı, etrafını kuşatan herkesi dinleye dinleye o çirkin kibrinden kurtulmuş. Avludaki ağaçlarla, kazıklarla, köpeklerle, ördek ve tavuklarla, kuşlarla arkadaş olmuş. Küçük çam ağacı artık çok mutluymuş. Çünkü sadece insanlarla değil, çevresindeki büyük küçük her varlıkla arkadaş olmuş.

Fakat bir gün bir haber yayılmış avluya. Kalenin komutanı avludaki bütün ağaçların kesilmesi emrini vermiş. Askerler gün ağarırken baltalarıyla çıkmışlar avluya. Bunu gören küçük çam ağacı tir tir titremeye başlamış. Avludaki ağaçlar, aralarında fısıldaşıyorlarmış. Bu sırada küçük çam ağacını ormandan getiren çocuk koşup sarılmış ağaca. Askerler onu çekmek istemişler, ayrılmamış ağaçtan. Bunu gören babası da çocuğun yanına gelmiş. "Hayır!" demiş. "Kesmeyin ağaçları, niye kesiyorsunuz?" O böyle durunca kalede yaşayan köylüler de birer birer ağaçların önüne geçmişler: "Kesmeyin ağaçlarımızı!" demişler.

Bunu gören kazıklar hep birlikte omuzlarını silkerek ayaklanmışlar. Gelip ağaçlara siper olmuşlar. Sonra avludaki kedi, köpek, kuş, tavşan, kirpi, tavuk, ördek, at, inek... Ne kadar hayvan varsa ağaçların tarafına geçmiş. "Kesmeyin ağaçları!" demişler.

Kale komutanı olan biteni görünce çok korkmuş. Askerleri, kaleyi, her şeyi bırakıp atına atladığı gibi uzak diyarlara kaçmış.

Ondan sonra küçük çam ağacı, avludaki ağaçlarla, kaledeki insanlarla, kazıklarla, küçükklü büyüklü bütün hayvanlarla mutlu mesut yaşamış. O günü hiç unutmamışlar.

Nalân KİRAZ

EK 2: İbiş ile Memiş İsimli Masal Metin

İBİŞ İLE MEMİŞ

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, ben annemin beşiğinde tıngır mıngır sallanırken çat diye kapı çalındı. Kapıyı açtık. Sopalı bir nine sopayı bize bir vurmaz mı? Kendimizi ta bitpazarında bulduk. Elimize bir eski tüfek geçti. Orada bir aşçıya çırak olduk. (...) Yedik, yedik. Karnımız şişti, şişti. Oradan geçen bir vapura atladık. Masala da başladık.

Vakti zamanında İbiş ile Memiş adlı iki kardeş varmış. Bu iki kardeşin babaları çok ihtiyarmış. Evin içinde bir köşecikte oturur; ekmeğini, suyunu bile kendisine karısı ile çocukları verirlermiş.

İhtiyarlık bu. Bir gün adamcağız güç nefes almaya başlamış, anlamış ki artık dünyadan elini eteğini çekme zamanı geliyor. Hemen çocuklarını yanına çağırmış, demiş ki:

– Yavrularım, ben artık güç nefes alıyorum. Birkaç saat daha yaşayacağım şüpheli. Ben öldükten sonra anneniz size emanettir. O, nasıl benim zamanımda sıkıntı çekmedi ise siz de onu rahat yaşatmalısınız. Sizin göreviniz; benim tarlalarımı sürüp ekmek, hayvanlarıma bakmak, kardeş kardeş geçinerek baba ocağınızı yaşatmaktır. **Haydi, tuttuğunuz kolay gelsin!**

Günler günleri kovalamış, sonbahar gelmiş. İki kardeş kolları sıvayarak tarlaları güzelce sürmüşler. Ekin ekme zamanı gelince küçük kardeş Memiş:

– Ağabey, demiş, sen tarlaları ek. Ben davar güdeceğim.

Ağabeyi İbiş bu teklife razı olmuş. Memiş koyunları alarak dağlara çıkmış. Hayvanları otlatmaya başlamış. Bu sırada civar köylerden bir çobanla arkadaş olmuşlar. Bir aralık çoban, Memiş'e demiş ki:

– Ne akılsız insanlar siz! Niye hep böyle dağlarda dolaşıp duruyoruz? Gel şu hayvanları başka bir köye satıp buralardan gidelim.

Memiş düşünmüş, kendi kendine şöyle demiş: "Köyde kalıp da ne yapacağım? Koyunları satar, paraları yerim. Annemden bana ne? Ağabeyim düşünsün. Sonra da bir iş bulur çalışırım."

Birkaç gün sonra, çoban ile Memiş ortadan kaybolmuşlar. İbiş ağabey civardaki bütün köylere haber yollamış ise de hiçbir yerde kardeşi Memiş'in izini bulamamış. İbiş ile annesi, ellerinden davarları gittiği için geçim hususunda büyük bir zorluk çekmeye başlamışlar. (...)

Biz gelelim Memiş ile çobana:

Bu akılsız iki arkadaş, koca iki sürü koyunu bir şehirde sattıktan sonra, paralarla beraber başka bir şehre gitmişler. Orada günlerce gezmişler, eğlenmişler. (...) Nihayet bir gün beş parasız kalmışlar. Köylerine dönmeyi düşünmüşler ama ne yüzle? İş aramaya başlamışlar fakat yapabilecekleri hiçbir iş bulamamışlar. (...)

Köyde annesiyle beraber kalan İbiş, durmadan dinlenmeden hep çalışmış.

Nihayet bahar gelmiş, havalar ısınmış. Ekinleri biçme zamanına kadar boş oturmak istemeyen İbiş, yiyecek parası kazanmak için hemen şehre inerek bir bakkal dükkanına çıracak olmuş.

İbiş, her zaman babasının son sözlerini hatırlıyor, daha çok çalışıyormuş. Bir gün dükkanda yalnızken yerde bir para kesesi bulmuş. Açık bakmış ki içinde seksen altın var. Şeytan ona: "Ne duruyorsun, kimse yokken cebine at, buradan kaçıp git." diyor.

Fakat İbiş bu paraları cebine atmamış. Ustasına göstermiş, onun sözü üzerine de götürüp karakola vermiş.

Çok geçmeden bahar bitmiş, yaz gelmiş, sonbahar yaklaşmış. Herkes orağını, tırpanını alarak iyice sararmış olan ekinleri biçmek için tarlalara koşmaya başlamış. İbiş de herkes gibi yaparak tarlasında çalışmaya koyulmuş. (...)

Gene bir akşamüzeri tarlada biçtiği buğdayları arabaya yükleyen İbiş, köyün yolunu tutmuş. Biraz gittikten sonra yokuşa gelmiş. Her zaman bu yokuşu kolaylıkla çıkan hayvanlar, durmuşlar, çıkamamışlar. İbiş ne kadar uğraşmışsa da hayvanlara bir adım bile attıramamış. Çaresiz, oracıkta geceleme kararı vermiş.

Sabahleyin kalktığı zaman bir de ne görsün?

Arabadaki buğdayların hepsi altın olmamış mı! Bir araba dolusu altın karşısında gözlerine inanamayan İbiş, altınları elleri ile karıştırmış. Karıştırmaları ile beraber, altınların arasından parmak kadar küçük bir adam çıkmış. İbiş şaşkın şaşkın ona bakarken parmak adam demiş ki:

– Şaşırp durma, sen babanın sözlerini tut. Söz dinleyen dürüst insanlar, her zaman her işi başarırlar. Bakkal dükkanında bulduğun paraları yemedin, teslim ettin. (...) İşte bu altınlar senin alın terinin, doğruluğunun armağanı.

Sevincinden uçacak gibi olan İbiş, arabasını yürüterek köyün yolunu tutmuş. Pek az sonra yol kenarında bir adamın dinlene dinlene, düşe kalka yürümeye çalıştığını fark etmiş. Yanına yaklaşıncı kardeşi Memiş ile karşılaşmaz mı! Parasızlıktan iyice zayıflayan, köye kadar günlerce yürüyerek gelen Memiş, perişan bir hâlde imiş.

İbiş, zaten yaptıklarının cezasını fazlasıyla çekmiş olan kardeşine bir şey söylememiş. Hatta ona güler yüz göstermiş. Beraberce eve gitmişler. Memiş annesinin ellerine sarılarak ondan af dilemiş. İyi kalpli kadın oğlunu affetmiş. Sonra araba dolusu altının bir kısmını fakirlere dağıtmışlar; geri kalanı ile de güzel bir ev yaptırıp koyun, sığır, araba, tarla alarak çalışmaya koyulmuşlar.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

Naki TEZEL
(Kısaltılmıştır.)

Sucu ve çatlak testi

Bir zamanlar geçinmek için yaşadığı kasabaya uzak bir nehirden her gün su taşıyan bir sucu varmış. Su taşımak için omuzlarında dengele tuttuğu bir sopanın iki ucuna iki toprak testi asıyormuş. Testilerden biri parlak kırmızı renkte, düzgün ve tamamen su geçirmezmiş, diğeri ise eski, rengi solmuş ve biraz çatlakları olan bir testiymiş. Hatta sucu yolda giderken biraz su sızdırıyormuş.

Zaman geçtikçe testinin çatlakları öyle artmış ki sucu kasabaya ulaştığında taşıdığı suyun ancak yarısını getirebiliyormuş. Testi her gün daha fazla su sızdırmaya başlamış.

Testi için bu durum öyle büyük bir utanç kaynağı haline gelmiş ki sonunda utancını daha fazla gizleyemeyerek sucuya seslenmiş: "Sahip, lütfen beni kır! At beni! Kurtul benden! Bu ıstıraba artık katlanamıyorum. Ben artık suyu tutamıyorum ve benim kusurlarım yüzünden sen her gün iki kat fazla çalışmak zorunda kalıyorsun. Benim

yerime işini daha iyi göreceksin bir testi al.

Böylece daha az çalışıp daha çok kazanırsın... Lütfen bu ıstıraba bir son ver artık."

"Ah" demiş sucu, "sen kendin hakkında böyle mi düşünüyorsun? Öyleyse lütfen izin ver

de yarın nehirden dönerken sana bir şey göstereyim."

Ve ertesi gün iki testi de doldurup her zaman yaptığı gibi birini sopanın sağına, çatlak olanı da soluna takan sucu patikanın sağına işaret ederek sormuş: "Ne görüyorsun, söyle."

Testi cevaplamış: "Toz toprak, taşlar görüyorum."

Bunu duyan sucu yolun sol tarafını göstererek sormuş: "Peki bu tarafta ne görüyorsun?"

Testi cevaplamış: "Ah, bu tarafta çimen, yabani otlar ve çiçekler var."

"Evet" demiş sucu, "bu güzelliği her gün patikanın bu tarafına biraz su damlatarak sen yarattın. Toprağın susuzluğunu giderdin, uyan tohumlara can verdin ve açan çiçekleri besledin. Her hafta patikanın bu yanından çiçek toplayıp karıma götürüyorum, bu güzelliğin onun benim hayatıma getirdiği güzelliği anımsattığını bilsin istiyorum. Ve evimden bu yüzden neşe hiç eksik olmuyor. Evet çatlak testi, su taşımak konusunda yeterli olmayabilirsin ama suyunu fark etmeden toprakla paylaşarak üzerinde yaşadığımız yeri besleyip güzelleştiriyorsun."

Ek4: Aksakallı Bilge ve Kağan İsimli Metin

AKSAKALLI BİLGE VE KAĞAN (Serbest Okuma Metni)

Bir zamanlar, Tatar halkının başına zalim bir kağan geçmiş. Kendi çok genç olan kağan, "Bu dünyada yalnızca gençlere yer var." diye düşünüyormuş. Yaşlıları, gençlerin sırtında bir yük olarak görüyormuş. Bu nedenle de ülkede yetmiş yaşını aşan herkesin öldürülmesini emretmiş.

Köylerden birinde, yaşlı babasını çok seven bir genç varmış. Babasını saklamış. Delikanlı babasını ziyarete gittiğinde, babası sormuş:

"Oğulcuğum neler oluyor dünyada?"

"Bugün kağan at sırtında bizim nehrin civarından geçiyordu. Nehirde parıldayan bir şey gördüler. Askerlerin hepsi suya girdi ama ılık saçan o değerli taşı bulamadılar. Askerler suya girince taş kayboluyordu."

"Ondan kolay ne var oğlum?" demiş yaşlı baba. "Suyun kıyısında bir ağaç var mı?"

"Evet, bir söğüt ağacı var."

"Peki, o ağaçta bir kuş yuvası da var mı?"

"Olabilir, oralarda kırlangıç yuvaları olması gerekir. Ama artık güz geldi, kırlangıçlar çoktan göç ettiler."

"Tamam, yarın git o ağaçtaki yuvayı kontrol et. Yuvada değerli bir taş olmalı. Gördükleri pırıltı o taşın sudaki yansımasıdır."

Gerçekten de durum yaşlı babanın dediği gibiymiş. Oğlan taşı yuvadan alıp kağana götürmüştü. Kağanın vezirleri bu duruma fena halde kızmışlar. Onların çözemediği bu gizemli olayı delikanlının çözmesi, kağanın yanında kendilerini zor durumda bırakmış. (...)

Bu kadar genç ve deneyimsiz bir çocuk

bunu bilecek kadar akıllı olamaz, onu bir sınavalım bakalım diye kağanı kandırmışlar. Vezirler delikanlıya bir soru sormuşlar:

"Sana bir ok atımlık uzaklıktan iki at göstereceğiz. Bunların cinsleri, renkleri, büyüklükleri, tıpatıp aynı olacak. Sen ise hangisinin daha yaşlı, hangisinin daha genç olduğunu bir ok atımlık uzaklıktan bileceksin."

"Peki, siz hazırlığınızı yapın, yarın gelir yanıtını veririm." demiş genç oğlan. (...) Kağanın vezirlerinin sorusunu babasına anlatmış.

(...) "Atlara bak, hoplayıp zıplayan gençtir. Sakin bir biçimde otlayan da yaşlıdır. Onları kolayca ayırabilirsin."

Gerçekten de babanın dediği gibi olmuş. "Sağdaki aygır genç, soldaki ise yaşlı." demiş genç soruyu soran vezirlere.

Ama kağanın vezirleri bu işin ardını bırakmayı hiç istemiyorlarmış. Kağandan bir soru daha sormak için izin istemişler.

"Sana, birbirinin tıpatıp benzeri iki tahta göstereceğiz. Bu tahtaların biçimi ve rengi aynı, üzerleri de ayna gibi parlatılmış olacak. Bunlardan biri bir ağacın gövdesinden, öteki ise aynı ağacın dalından kesilip hazırlanacak. Sen tahtaları eline bile almadan hangisinin ağacın dalından, hangisinin gövdesinden kesildiğini söyleyeceksin. Bilemezsen cezan ölüm olacak.

"Peki, siz hazırlığınızı yapın yarın gelir yanıtını veririm." demiş genç oğlan. Delikanlı yine kederli bir şekilde babasının yanına gitmiş. (...) Sorulan soruyu anlatmış babasına.

"Üzülme oğlum, yarın vezirler sana tahtaları gösterdiğinde, onları suya bırakmalarını söyle. Batan tahta gövdeden yapılandır. Suyun üzerinde yüzen ise ağacın dalından kesilerek hazırlanandır." (...)

Gerçekten de yine babasının dediği gibi olmuş. (...) Oğlan da soruyu kolayca yanıtlamış. Kağan genç bir oğlanın aklına yetişemedikleri için vezirlerine çok kızmış. Delikanlıyı da yanına çağırmış.

"Şimdi bana bu soruların yanıtını nasıl bildiğini söyle. Yanıtını beğenirsem seni yanıma alacağım yoksa hemen burada kafanı uçurtacağım."

"Sultanım, benim yaşlı bir babam var. Yetmiş yaşını geçti, ama ben ona kıyamadım. Sakladım onu. Benim aklımın yetmediği sorulara yanıtları o verdi. Yaşlılık deneyim ve bilgi demektir; ben de bu sayede sizin sorularınızı yanıtlayabildim. Kağan düşünmüş ve delikanlıya hak vermiş. Yaşlılara da ihtiyaç olduğunu fark etmiş. Delikanlıyı hizmetine almış, bilge babasını da başvezir olarak görevlendirmiş.

Yanlış kararlardan dönmeyi kabul edebildiği için, adil bir sultan olarak uzun bir zaman saltanat sürmüştür. Halkı tarafından çok sevilmiştir.

Tatar Masalı

Çev: Tank DEMİRKAN

(Kısaltılmış ve Düzenlenmiştir.)

Ek 5: Akıllı Evlat İsimli Metin

AKILLI EVLAT

Evvel zaman içinde zenginlerden zengin bir adam varmış. Zengin adam bir gün üç oğlunu da yanına çağırarak demiş ki: “Sevgili yavrularım bakın artık saçım sakalım iyiden iyi aklaştı. Yüzüm, ellerim adam akıllı buruştu. Gözlerim her şeyi seçemez, ellerim her şeyi tutamaz, bacaklarım da beni uzaklara götüremez oldu. Daha ne kadar yaşayacağım belli değil ama günlerim herhalde sayılı. Ölmeden önce mallarımı aranızda bölmek istiyorum ne olur ne olmaz. Belki ben öldükten sonra aranızda anlaşamaz, kavga edersiniz. Hâlbuki ben sizin kardeş kardeş birbirinizi severek yaşamamanızı istiyorum. Zaten kardeşlere yakışan da budur.” İhtiyar adam sözlerinin burasında biraz duraklamış, arka arkaya birkaç defa öksürdükten sonra sözlerine şöyle devam etmiş: “Şimdi her birinize birer kese altın vereceğim. İstedığınız yere gidin. Üç yıl dolmadan buraya dönmeyin. Üç yıl sonra döndükten sonra her biriniz bana neler yaptığınızı, altınları nelere harcadığınızı anlatacaksınız. Hanginizin yaptığı işleri daha çok beğenirsem mallarımı, paralarımı ona vereceğim. Üçünüz de beni memnun ederseniz mallarımı aranızda eşit olarak paylaştırırım. Haydi, şimdi yolunuz açık olsun evlatlarım. Çocuklar hemen hazırlığa başlamışlar. İşlerini bitirdikleri zaman gelip babalarının elini öpmüşler. Atlarına binip yola çıkmışlar. Üçü birlikte bir zaman gittikten sonra önlerine üç yol çıkmış. Büyük kardeş sağdaki, ortanca kardeş ortadaki, küçük kardeş de soldaki yola yürümüş, uzaklaşmışlar.

Günler günlerle birleşiverip aylar olmuş. Aylar aylar ile birleşip de yıl olmuş da kimse farkına varamamış. Derken efendim baharlar yazları, yazlar kışları kovalamış, yel esmiş, sel gelmiş, 3 yıl gelip çatmış. İhtiyar babanın da artık sabrı tükenmiş. Çocukları burnunda tütüyormuş. Onları o kadar göreceği gelmiş. Zenginler zengini ihtiyar etrafındaki adamlara artık demiş: “Çocuklarım neredeyse gelirler. Hasretlik çöktü içime. Daha sözünü bitirmemiş ki adamlardan biri gün doğusunu göstererek: “gelenler var.” demiş. “Herhalde sizin çocuklardır.” diye eklemiş. Hep birlikte o tarafa bakmaya başlamışlar. Tozu dumana katarak bir şeydir geliyor. Gele gele büyük oğlan çıkagelmiş. Arkasında da birbirinden babayığit kırk atlı varmış. Hemencecik koşup babasının elini öpmüş. Derken arkadan ortanca oğlan görünmüş onun yanında da yüz tane deve varmış. O da gelip babasının elini öpmüş. En sonda küçük oğlan gelmiş. O da kırk katırın üzerinde kırk erkek çocuğu getirmiş. Çocukları yere indirdikten sonra o da gelip babasının elini öpmüş. Katırlardan inen çocuklar da gelip ihtiyar adamın elini öperek bir kenara çekilmişler. İhtiyar zengin yanındaki adamlara: “izin verirseniz oğullarım bugüne kadar neler yaptıklarını anlatsınlar. Orada bulunanlar: “hay hay” demişler. “Biz de merak ediyorduk zaten.” Önce büyük oğlan söze başlamış: “Az gittim uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim öyle bir yere vardım ki her taraf ormanlık. Pınarlarından buz gibi sular akıyor. Kayalıklarında keklikler sekiyor. Yaylarında geyikler, ceylanlar dolaşıyor. İnsanların yüzlerinden de kan damlıyor. Şu kırk babayığidi de oradan aldım.

Onlara ata binmeyi, kılıç kuşanmayı öğrettim. Bana vereceğin malları, paraları bu adamlar koruyacaklar. İhtiyar baba büyük oğluna hiçbir şey söylememiş. Dönüp ortanca oğluna bakmış. Ortanca oğlan sıranın kendisine geldiğini anlayarak konuşmaya başlamış: “Az gittim uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim öyle bir yere geldim ki insan ayağını uzatsa da hiç iş görmese aç kalmaz. Giderken bana verdiğin altınlarla şu yüz deveyi aldım. Ama görüyorsunuz öyle develer ki her biri bir kese altın eder. Burada onları satarak zengin olacağım. Fazla mal göz çıkarmaz ya. Ortanca oğlan sözlerini bitirince ona da bir şey söylememiş. Sıra küçük kardeşe gelmiş: “Az gittim uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Bir ulu su başına vardım. Öyle bir su ki kızıl akar, boz akar. Durmaz yatağını yıkar. Sordum araştırdım. Öğrendim ki bu su nice yiğitleri almış nice gelin duvakları yutmuş da nice çocukları yetim bırakmış. Dört bir tarafa haberci gönderip ustalar getirttim. Kayaları kırıp üzerine köprü kurdurdum. O suyun yetim bıraktığı çocukları da toplayıp buraya getirdim. Mallarını kime verirsen bu çocuklar onun evlatları olacak. O bu çocukları büyütüp yetiştirecek. Hem iyilik yapmış hem de memlekete faydalı insanlar kazandırmış olacak. Küçük oğlan sözlerini bitirdiği zaman ihtiyar babanın yüzü gülüyormuş. Öteki kardeşler babalarının bu halinden bir şey anlamamışlar. Fakat o bastonuna dayanarak ayağa kalkmış. Eliyle işaret ederek küçük oğlunu yanına çağırarak. Eğilip onu alından öptükten sonra: “Aferin sana” demiş. Üçünüzün içinden ben yalnız senin yaptığın işi beğendim. Paralarımın, mallarımın hepsi de senindir. Bu yetimlere sen babalık edeceksin. Büyük ağabeyin, adamlarıyla seni koruyacak. Küçük ağabeyin de develeriyle senin vereceğin işleri görecek. Sen de hepsine baş olacaksın. Bunu hak ettin. Onlar ermiş muradına darısı dostlar başına.

Nalân KIRAZ

1 Tuzağa Düşen Ceylan

Ceylan, fare, karga ve tosbağa
Ormanistan'ın bir kenar mahallesinde
aynı evde yaşıyorlar kardeş kardeşe

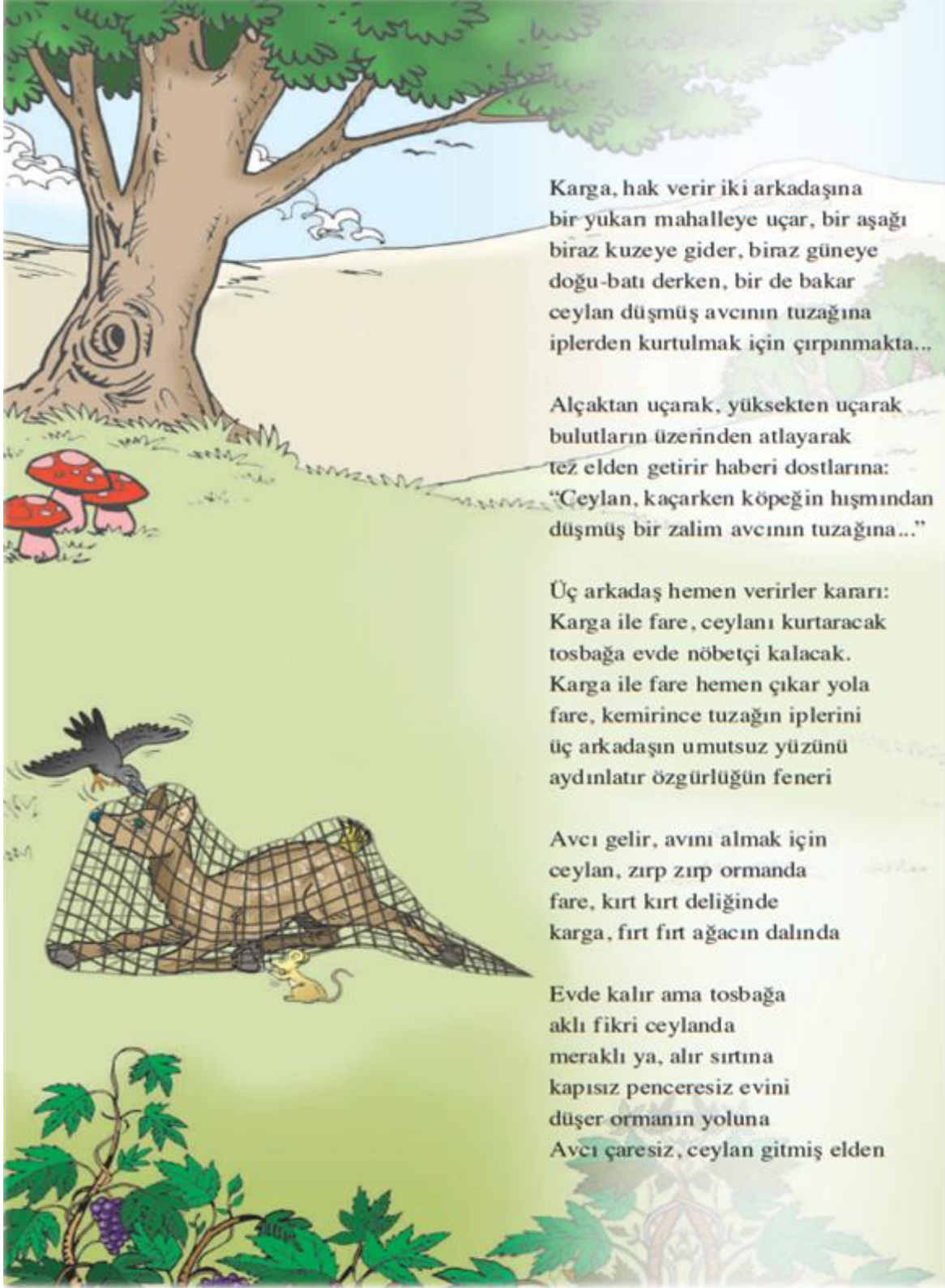
İnsanlardan uzak, bahçeli evleri
akıllarında yok tuzağa düşme endişesi

Ceylan, bir gün çayıra iner
kuyruğunu sallaya sallaya
kır çiçekleri ince belinde
keyfi yerinde, pek neşeli
tasa ve kederden uzakta
dolaşır çimenler arasında

Kokusunu alınca av köpeği
“Hav hav!” ile düşer ardına
ceylan kaçır, köpek kovalar
Akşam sofraya oturur üç arkadaş
aralarında ceylan kardeş yok
“Ceylan nerede kaldı?” der fare,
“Başına bir iş gelmesin sakın!”

“İyi tanırım ceylanı,” der tosbağa,
“her zaman uzaklaşmaz mahalleden
bu vakte kadar gelmediğine göre
muhtakkak ve mutlaka başı dertte.
Karga gibi olsaydı kanatlarım
bulmak için izini kardeşimin
bütün Ormanistan'ı dolaşırdım.”

Karga, hak verir iki arkadaşına
bir yukarı mahalleye uçar, bir aşağı
biraz kuzeye gider, biraz güneye
doğu-batı derken, bir de bakar
ceylan düşmüş avcının tuzağına
iplerden kurtulmak için çırpınmakta...

Alçaktan uçarak, yüksekte uçarak
bulutların üzerinden atlayarak
tez elden getirir haberi dostlarına:
“Ceylan, kaçarken köpeğin hisminden
düşmüş bir zalim avcının tuzağına...”

Üç arkadaş hemen verirler kararı:
Karga ile fare, ceylanı kurtaracak
tosbağa evde nöbetçi kalacak.
Karga ile fare hemen çıkar yola
fare, kemirince tuzağın iplerini
üç arkadaşın umutsuz yüzünü
aydınlattır özgürlüğün feneri

Avcı gelir, avını almak için
ceylan, zırp zırp ormanda
fare, kırt kırt deliğinde
karga, fırt fırt ağacın dalında

Evde kalır ama tosbağa
aklı fikri ceylanda
meraklı ya, alır sırtına
kapısız penceresiz evini
düşer ormanın yoluna
Avcı çaresiz, ceylan gitmiş elden

akşama yiyecek de yok hanede
bakar, karşısında tosbağa
“Başka güne kalsın,” der, ceylan,
baklava börek olmaz her zaman
kısmetimiz tosbağa bu akşam.”

Alır tosbağayı, koyar çantasına...
Bulutlar denizinde yüzen karga
ev arkadaşı tosbağayı
görünce avcının çantasında
durumu anlatır ceylana

Ceylan, görünür avcıya
ayağına diken batmış da güya
koşmuyor, topallıyor adeta...

Avcı, düşer ardına ceylanın
ne kadar koşsan, ne mümkün
kim yetişir olimpiyat şampiyonuna?

Avcı atar sırtında ne varsa
fare de bekliyor arkasında
hemen kemirir çantayı
çıkartır içinden tosbağayı

Mutludur ceylan ile fare
karga ve tosbağa şen

Avcı, eli boş döner evine.

Refik DURBAŞ
Kuyruklu Hayvan Masalları

Ek 7: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkıları

Bu çalışmanın verileri Aksaray üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü Türkçe eğitimi bölümü yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Çalışmanın temel amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki masalların öğrenci eğitimine katkılarını ve yeterliliğini belirlemektir. Soruların ve ifadelerin doğru yanıtı yoktur. Gerçek durumunuzu yansıtacak şekilde yanıtlayınız. Kimlik bilgileriniz toplanmayacak, yanıtlarınız sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak ve grup olarak değerlendirilecektir.

Katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

CEMİL SÖZALAN

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Katılımcı Bilgileri:

- Cinsiyet: _____
- Yaş: _____
- Eğitim Durumu: _____ (Lisans / Yüksek Lisans / Doktora)
- Mesleki Kıdem: _____ (1-5 yıl / 6-10 yıl / 11-15 yıl / 16-20 yıl / 21 yıl ve üzeri)

1. Masallar hakkındaki bilgilerinizi ne düzeyde görüyorsunuz?

Cevap: _____

2. Öğrencilerinizin masal türü hakkındaki bilgileri ne düzeydedir?

Cevap: _____

3. MEB Türkçe ders kitaplarında bulunan masallar dışında farklı kaynaklardan

öğrencilerinize masallar okutuyor musunuz?

Cevap: _____

4. Kullandığınız Türkçe ders kitabında bulunan masallar öğrencilerinizin seviyesine uygun mudur?

Cevap: _____

**5. Kullandığınız Türkçe ders kitaplarındaki masallar öğrencilerinizin dinlediğini ya da okuduğunu
anlama becerisini geliştirecek kapasitede midir?**

Cevap: _____

**6. Kullandığınız Türkçe ders kitaplarındaki masallar öğrencilerinizin anlatma becerisini geliştirecek
nitelikte midir?**

Cevap: _____

**7. Kullandığınız ders kitabında bulunan masallar öğrencilerinizin sözcük dağarcığını geliştirecek kapasite
midir?**

Cevap: _____

Ek 8 : Etik İlkeler Onay Belgesi

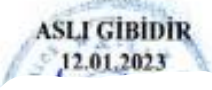
	T.C. AKSARAY ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÖNETİM KURULU KARARI	Doküman No	KYS-FRM-102	
		İlk Yayın Tarihi	30.04.2018	
		Revizyon Tarihi	30.04.2018	
		Revizyon No	00	
		Sayfa No	2/2	

Tarih	Toplantı Sayısı	Karar No	Saat	Özü
12.01.2023	02		14.30	

Karar No: 2023/02-03

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı'nın, 09.01.2023 tarih ve 794218 sayılı yazısına istinaden, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı 212255445 numaralı öğrencisi **Cemil SÖZALAN**'ın, tez öneri formu ve tez konusu görüşüldü.

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı'nın, 09.01.2023 tarih ve 794218 sayılı yazısına istinaden, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı 212255445 numaralı öğrencisi **Cemil SÖZALAN**'ın, tez danışmanı Doç.Dr.Rabia Gökçen KAYABAŞI'nın önerisi, Anabilim Dalı Başkanının uygun görüşü ile **"Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkıları"** konulu tez önerisinin kabulünün uygun olduğuna ve öğrencinin tez önerisini Ulusal Tez Merkezi tez veri giriş bölümüne yüklemesine katılanların oy birliğiyle karar verilmiştir.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin Adı Soyadı: Cemil SÖZALAN		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Prof. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI

İmza: